

8

MOLIERE

TARTUFFE

Orhan Veli KANIK tarafından tercüme edilmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi KÜTÜPHANESİ	
Kayıt No.	8710
Tasnif No.	842.4

ANKARA 1944 — MAARİF MATBAASI

Eski Yunanlılardanberi milletlerin sanat ve fikir hayatında meydana getirdikleri şaheserleri dilimize çevirmek, Türk milletinin kültüründe yer tutmak ve hizmet etmek istiyenlere en kıymetli vasıtayı hazırlamaktır. Edebiyatımızda, sanatlarımızda ve fikirlerimizde istediğimiz yüksekliği ve genişliği bol yardımcı vasıtalar içinde yetişmiş olanlardan beklemek tabii yoldur. Bu sebeple tercüme külliyatının kültürümüze büyük hizmetler yapacağına inanıyoruz.

1-8-1941

İSMET İNÖNÜ

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihni unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet devamı için müessir bilmekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşünceyi en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kitlelerin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginleşirse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk İrfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bihassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olmayacaktır. 23-Haziran-1941

Maarif Vekili
Hasan - Âli YÜCEL

-Dünya edebiyatından tercümeleer serisinin ilk 109 cildinde yer almış bulunan önsözümde, bu serinin ortaya konulmasında büyük hizmet ve emekleri geçen Türk aydınlarına şükran duygularımı söyledikten sonra onların himmetleriyle 5 yıl içinde hiç değilse Devlet eliyle yüz ciltlik bir tercüme kütüphanesine kavuşacağımızı kaydetmiştim. Cumhuriyetin on sekizinci yıl dönümünde bu seriden 13, on dokuzuncu yıl dönümünde 27 ve yirminci yıl dönümünde de 69 cilt eser yayınlanmak suretiyle beş yılda tahakkuk ettirilmesi düşünülen ilk program, iki buçuk yılda 9 fazlasıyla 109 ciltlik bir kütüphanenin Türk okurlarına sunulmasını mümkün kıldı. Memleket yayın tarihinde gerçek bir hamle ve başarı diye vasıflandırılacak olan bu güzel neticeden dolayı, bu serinin ortaya konulmasında, tercümeleeri yapanlardan formları katlayan arkadaşlarıma kadar, himmetleri geçenlere tekrar teşekkürü kendime borç sayıyorum. Devletin bu alan için teşebbüsünü, yaptıkları geniş tercüme basınıyla destekliyen hususi yayın kurumlarımızı takdir ve sevinerek anarım. Cumhuriyetimizin bundan sonraki yıl dönümlerinin her birinde, -Dünya edebiyatından tercümeleer serisinde yüzer cilt eser yayınlanarak memleket aydınlarına önümüzdeki beş yılda 500 kitabın Devlet eliyle armağan edilmesi, yayın programımızın yerine getirilmesi gereken amacdır. Türk aydınlarının şunu bilmesini candan isterim ki, bize, bu geniş programı gerçekleştirme direktif ve cesaretini veren tercüme serisinin baş okuyucusu Reisicumhurumuz İsmet İNÖNÜ olmuştur. Beş yıllık programdaki 500 kitabı dahi az gören Milli Şefimizin arzularını yerine getirmeyi bütün vazifeli arkadaşlarımla beraber milli bir ödev sayıyoruz.

2 - mart - 1944

Maarif Vekili
Hasan - Ali YÜCEL

Ö N S Ö Z¹

TARTUFFE'ÜN MOLIÈRE'İN HAYATINDAKİ YERİ.—
Molière'in hayatını üçe ayırırız: Birinci devre, gençlik devresi. Pariste geçer (1622—1645). Fikri terbiyesi bakımından en mühim devre budur. İlk klâsik tahsilini *Clérmont* kollejinde (bugünkü *Lycée, Louis-le-Grand*), Cizvit papazlarının yanında yapan genç *Poquelin* sonradan *Gassendi*'den felsefe dersleri alır. Bu iki zıt tesir, bir taraftan Cizvit papazlarının mistik terbiyesi, öbür taraftan *Gassendi*'nin maddeci, epikürücü filozofisi *Molière*'in kafasında bir takım muvazenesizlikler, bir takım şüpheler uyandırır. Bunlar bir adamın hayatından bahsederken söylenen beylik sözlerden değildir. Onun nevi imansızlığa götüreceği olan o şüpheyi Fransız edebiyatı tarihiyle uğraşanlar, **TARTUFFE** piyesinin *Molière*'in ruhundaki ilk tohumları sayıyorlar. Bu devrenin *Molière*'in yetişmesinde hissesi olan öteki tesirlerini — belki de bunlar daha esaslardır — **TARTUFFE** bahsiyle alakalı gömmediğim için geçiyorum.

İkinci devrede *Molière*'in hayatı taşrada geçer (1645—1658). Bunu sönük bir devre sayıyorlar. İkbal devri Parise dönüşünden sonra başlar. Kıralın huzurunda bir temsil verip, ondan, heyeti ile beraber, *Petit-Bourbon* salonunda yerleşme müsaadesini alır. Çabuk göze giren kumpanyasına az zaman sonra *Troupe de Monsieur*² ismini verirler. Ama

¹ René Vauboundolle, Pierre Clarac ve Madam Dusane'nin notlarından faydalanarak tertibedilmiştir.

² *Monsieur*, yani kıralın küçük kardeşi.

Molière'in ilk büyük muvaffakiyeti 1659 senesinde *Güling Kibarlar* komedyasını oynamak suretiyle kazandığı muvaffakiyettir. Burada sanatkâr hakiki şahsiyetini, hakiki yolunu bulmuş, dehasının ilk âlâmetlerini burada göstermiştir.

Bunu takibeden senelerdeki birkaç muvaffakiyeti ona da, Racine'le Corneille gibi, bir çok düşman kazandırır. Bununla beraber kralın himayesine mazhar olmuştur. Kral onu 1661 de sarayda kurulu tiyatronun başına geçirir, 1662 de *Madeleine*'in kızı *Armande Béjart*'la evlendirir, çocuğunu mânevi evlâtlığa kabul eder, emrinin bir daire ayırır, *Versailles*'da, *Chambord*'da *Saint-Germain*'de verilecek temsil lenin idaresi işini ona bırakır. *Molière* sanatının en yüksek menhalesine bu senelerde yükselmiştir. Bu sıralarda yazdığı *TARTUFFE* (1664); komedinin hiçbir vakit erişemediği bir mükemmeliyet derecesindedir. Buna rağmen büyük gurültülere sebep olur. Onu dine hücum etmekle suçlandırırlar. Kral, *Molière* hakkındaki bütün iyi düşüncelerine rağmen, bu piyesin temsilinin yasak edilmesine karşı duramaz. Yasak beş sene sürer. Mücadele ile geçen bu beş sene içinde *Molière* beş mükemmel eser daha yaratır:

Don Juan (1665) *Adamcıl, Zoraki Hekim* (1666), *Amphitryon* (1668) *Cimri* (1668).

Büyük müsaadeden sonra *Molière* sadece eğlenceli piyesler, farslar, pastoraller, baleler yazar. Ömrünün sonuna doğru meydana getirdiği iki büyük eser, *Bilgiç Kadınlar* (1672) ile *Hastalık Hastası* (1673) müstesna, bütün komedileri bu müsaadein verdiği sevinçle meydana getirilmiş hafif eserlerdir.

TARTUFFE MÜCADELESİ.—*TARTUFFE*'ün ayrı bir eser kadar güzel olan mukaddemesinde *Molière* şöyle der:

«İşte hakkında çok dedikodu edilmiş bir komedi. Uzun «zaman takibata uğradı. Bu eserde oynattığım şahsiyetler pek «âlâ gösterdiler ki kendileri Fransanın en kuvvetli insanlarıydılar. Şimdiye kadar bütün musallat olduklarından zivade. «Markiler olsun, pnécieuse'lerle boyunlular olsun, hekimler

«olsun, tefe konmaya az çok tahammül ettiler; henkesle beraber, onlar da işin alayındaymış gibi göründüler, ama yo- «bazlar, asla, ilkin bir koktuklar, nasıl olunmuş da cesaret «edip onlarla alay edermişim, pek akılları almadı, bunca «namuslu insanın mensup olduğu bir yolu nasıl kepaze eder- «mişim. Öyle bir cinayetmiş ki yaptığım, dünyada affede- «mezlermiş. Hepsi bir olup ayaklandılar.»

«... Piyesi dostlarımla reylerine arzettim. Ötekünün «berkinin tenkidlerini topladım. Yapabildiğim bütün tas- «ahhler, kralın kraliçenin hükmüleri, piyesime huzurlarıyla «şeref veren sayın prenslerin, muhterem nazırların takdîrleri, «eserimi faydalı bulan birçok kâmil adamın şahadeti, hiç- «biri, hiçbirisi kâr etmedi.»

Gerek bu mukaddeme, gerekse krala takdim edilen üç arıza, karşılaşılan güçlüğüün derecesi ile *Molière*'in bu eseri temsiline müsaade almıya kadar çektiği sıkıntıların büyüklüğü hakkında epey fikir verir.

İlk üç perde birinci defa olarak, 12 mayıs 1664 de, *Versailles*'da, *Ondördüncü Louis*'nin *Matmazel de La Vallière* şerefine vindiği büyük müsaamede oynanmıştır. O kadar göze battı, birtakım insanları o kadar kuşkulandırdı ki kral eserin hallos gösterilmesini yasak etmek zorunda kaldı. Bu hâdise üzerine *Molière*'in düşmanları ayaklandılar. *Saint-Barthélemy* rahibi *Pierre Roullé*, *On dördüncü Louis* için bir methiye neşretti. Orada kraldan «*On dördüncü Louis*, kralın kralı» diye bahsediyor, *Molière*'e de şiddetle saldırıyordu. Onu «insan kralığına girmiş şeytan» diye anlatıktan sonra diri diri yakılmasını istiyordu. İşte o zaman *Molière* krala bir arıza gönderdi. Aynı üç perde, ikinci defa olarak, 25 eylül 1664 de *Villers-Cotteret*'de saray enkânna tekrar edildi. Netice yine menfi idi. *Molière*, bu sefer, sağda solda, kendisini koruyacak başka adamlar aradı. *Cardinal Chigi*'nin müsaadesiyle 29 ilkinçiteşrin 1664 ve 8 ikinciteşrin 1665 tarihlerinde eseri tamam, yani beş perde olarak, Paris civarındaki *Raincy* şatosunda, hâmis *Prince de Condé*'nin huzurunda oynadı.

Nihayet, On dördüncü *Louis*'nin *Flandre*'da bulunduğu bir sırada, 5 ağustos 1667 de, *Palais-Royal* saldırlarında, piyesini halka göstermeye cesaret etti. Yalnız bu sefer, bazı tedbirler almış, bazı kaçamaklı yollara sapsmıştı. Bir kere eserin ismini değiştirmiş, *L'Imposteur* yapmıştı. Ayrıca kahramanın da adı değişmiş; *Tartuffe*, *Panulphe* olmuştu. Kırık kıyafet de bir hayli başka idi. Bununla beraber hiçbir kâr etmedi. *Imposteur*'ün temsili, hemen ertesi gün, Parlamento birinci reisi *M. Guillaume de Lamoignon* tarafından bir daha yasak edildi. Onun üzerine *Molière* aktörlerinden iki kişiyi, ellerine ikinci bir arza verip, *Flandre*'da *Lille* şehrinde bulunan kralın huzuruna gönderdi. (8 ağustos 1667). Bu arızada *M. de Lamoignon*'a çatıyor, kırıklı da, arzusunu isaf etmediği takdirde artık bu işlere veda edeceğini söyleyerek tehdid ediyordu. 11 ağustosta *Paris Archevêque*'i *Péréfixe* bir beyanname neşretti. Bu beyannameye göre «*TARTUFFE*'ü ister kalabalıkta, ister tevhada, okuyan da, dinliyen de» aforoz edilecekti. *Péréfixe* kırıklı da tazyik ediyordu. Bu vaziyet dahilinde kiral hiçbir şey yapmaya cesaret edemedi. Yalnız *Lamoignon* tarafından muameleye kocan evrakı durdurdu. *Molière*'in bütün cesareti kırılmıştı. Tiyatrosu 6 ağustostan 26 eylüle kadar kapalı kaldı. Bir bakırma hiçbir şey yapmamış olmasına rağmen, kiral, işin sarpa sarmasına mani olmuştu, istenilen müsaadeyi vermek için münasip bir zaman bekliyordu. Bu zaman, nihayet, 5 şubat 1669 da geldi. 5 şubat 1669, *TARTUFFE*'ün temsiline katı olarak müsaade ettikleri tarihtir. Halk bugünü sabırsızlıkla beklemişti. Temsil çok muvaffakiyetli oldu. *Molière*, *Orgon* rolünü oynuyordu. *Elmire* rolünde *Molière*'in karısı *Armande Béjart*, *Tartuffe* rolünde *Du Croisy*, *Cléante* rolünde de *La Thorillière* vardı.

¹¹ *Imposteur* adıyla oynanan bu ikinci şeklin metni bugün mevcut değildir. Bu metin hakkında, sadece *Molière*'in aynı sene ağustosunun sonunda neşrettiği *Lettre sur l'Imposteur* adlı risale sayesinde malûmat alıyoruz.

TARTUFFE'ün 1669 martında basılan ilk nüshası bu son şeklidir. Bugün bütün dünyaya tanındığı *TARTUFFE* de budur. 1667 nüshasıyla bu nüsha arasında bazı farklar olduğu tahmin ediliyorsa da bu farkların esasa değil, teferuata ait farklar olduğu sınırlıdır. Mamafih *Molière*'in, eserini, her seferinde biraz daha mülâyim bir hale getirdiğini kabul etmek hata olur. Asıl *TARTUFFE* ilk üç, nihayet dört perdeden ibaret olanıdır. Son kısımlar temsil müsaadesini almak gayretiyle ilâve edilmiş methiyelerden ibarettir.

TARTUFFE'ün, zamanında bu kadar gürültüye sebebiyet veren bir piyes olmasının sebebi, *Molière*'in ondan evvelki komedilerindeki alaylar, hicivleri yüzünden başta beş kesilen düşmanlarıdır. Bu düşmanlar kralın mütemadi lütuflarına mütemadi şefaathine mazhar olan *Molière*'e pek el uzatıyorlardı. Böyle bir piyesi fırsat bildiler. Menfaatleri din dalaverelerine bağlı birtakım insanı, *Molière* aleyhine ayaklandırdılar. «Din tehlikede» diyorlardı. *Allahın büyüklüğünü ve kilisenin şerefini* muhafazaya memur «*Compagnie du Saint-Sacrement*» adlı gizli cemiyet *TARTUFFE*'den bir tek satır bile okumamış binlerce insanı *TARTUFFE* aleyhtarı yaptı. İşin kötüsü, bunların içinde *Bossuet* gibi, *Bourdalone* gibi aklı başında şanlı adamlar da vardı. *Bourdalone*, «*Sermon sur l'hypocrisie-Riyakârlık üstüne vaız*» adlı eserinde *Molière*'i insanları hak yolundan ayırmak cümlesiyle suçlandırıyordu; diyordu ki: «*Molière*, dânsizliği değil, onu bahane ederek dini kötüliyor». Oysaki, *Molière*, büsbütün tersine, insanların kötü niyetlerinin en temiz hisleri bile nasıl berbat ettiğini göstermek istemişti. Zaten *Molière*'in kasti şu bu insana değildi. Şahsiyetlerde tecelli eden âdetlere, daha doğrusu kusurlara idi. Bunu onun evvelki eserlerinden de anlıyoruz. Meselâ *Kadınlar Mektebinin Tenkidinde* kanramanlarını şöyle konuşuyor:

Uranie. — Ben kendi hesabıma, bu piyeste söylenen şeylerin hiçbirini üstüme almıyorum. Bu hicivler insan-

İçin kötü taraflarına ait. Şahıs mevzuu bahis değil. Ne diye bu kadar umumi olan bir hücumu kendi üstümüze alıyoruz. Böyle bir dersten, sadece, istifade etmeye bakmalıyız, kendimizden bahsedildiğini sanmaya ne lüzum var? Tiyatroda sahneye, çeşit çeşit, gülünç şahsiyetler konur; bunları kızmadan seyretmeli. Tiyatro demek, insanlığın ayırtı demektir, içinde ille de kendimi bulacağım diye çırpınmanın mânası var mı? Ortaya atılan bir kusura kızmak, o kusurun kendinde olduğunu kabul etmek demektir.»

Uranie. — Ben hiç de bu kanaatte değilim. Şüphesiz, trajedi, iyi yazılmışsa, güzel bir şeydir; ama komedinin de güzellikleri var. Birinin ötekinden daha kolay olduğunu zan etmiyorum.

Dorante. — Elbette, efendim; hattâ güçlük bahsinde komediye daha fazla yer verirsiniz aldanmazsınız. Çünkü nihayet, cakalı cakalı tavırlar takınıp, kadere, talih, tanrıların manzum nidaları, isyanlar savunmak, sahnede, can sıkmadan insanların kusurlarını göstermekten çok daha kolay geliyor bana. Kahramanları anlatırken istediğinizi yaparsınız; hayali resim gibi, bunda da benzerlik aranmaz. Muhayyilenizin dizginlerini nasgele bırakırsınız; o sizi alır, götürür. Çok defa, hakikat yerine hayal âlemine gidersiniz. Halbuki yaşayan insanları anlatırken hakikatten ayrılabilir misiniz? Yapacağınız resmin aslına benzetmesini isterler, eserinizde zamanımızın insanlarını bulamadılar mı muvaffak olmadığımızı hükmederler. Ciddi dediğiniz piyeslerde birkaç makul şeyi biraz iyice yazdılar mı, mesele kalmaz; ama ötekilerde bir de eğlendirmek mecburiyeti vardır. Akı başıyla insanları güldürmek de öyle her babayığının harcı değildir.»

Molière, TARTUFFE münasebetiyle uğradığı hücumlara daha evvel *Versailles Tuluatı*'nda da cevap vermiş:

Brécourt. — geçen gün *Molière*'in kendi ağzından duydum, şikâyet ediyordu. Başkaları da, sizin gibi, üzerlerine almışlar. Çizdiği şahsiyetlerle muayyen kimseleri kasd

ettiğini sanmalarından konduğu kadar hiçbir şeyden korkmuyor. Maksadı, hiç kimseye sataşmadan, türlü âdetleri anlatmakmış; oynadığı şahıslar hep uyduurma şahıslanmış; onları, sadece seyircileri güldürmek için, istediği gibi kılıktan kılığa sokarmış. Bu şahıslarla birini kasdettiğini sanacaklar diye ödü kopuyor. Komedi yazmaktan vazgeçerse sırf bu yüzden vazgeçeceğini söyledi. Yine söylediğine göre, bu benzerliği düşmanları icad ediyorlarmış. Maksatları da, onu, aklından bile geçirmedeği birtakım insanlar yanında kötü vaziyete sokmak. Yani fesatlık. Aslımı ararsan haklı da var. Ne diye, rica ederim, bütün hareketleriyle bütün sözlerini bazı kimselere izafe eder, herkesin duyacağı bir tarzda «hah! işte bununla falancayı kasd ediyor.» diyip adamcağzın başına iş açmaya kalkarlar? Bunlar öyle şeyler ki, kolayca, seksen kişiye teşmil edilir. Komedinin gayelerinden biri, umumiyetle insanlardaki kusurları, bilhassa asrımız insanlarındaki kusurları ortaya koymak olduğuna göre, dünyadan hiçbir tarafında rastlanamayacak insani *Molière* nereden bulsun da çıkarsın? Dünyada kusur sahibi bir alay insanı var. O kusurları göstermek, mutlaka birini kasdetmek demek midir? Eğer öyle ise hiç komedi yazmama daha iyi.»

TARTUFFE NEREDEN ÇIKTI.—Yalancı sofuluk, edebiyatın olsun, ahlâkın olsun eski bir temasıdır. Birçok ahlâkçılar ona «ezeli dâva» derler. Orta Çağın göz açtırmıyan baskısı altında bile birçok âşikâpçılar çıkmış, bu sahte din-darlarla mücadele etmişler. Bu arada *Rutebeuf*'ün de *Pharisien*'ini, *Guillaume de Lorris*'in *la Papelardie*'sini, bir de *Jean de Meung*'ün *le Faux-Semblant*'ını hatırlıyoruz. Zaman ilerledikçe, bu şahsiyetler *Molière*'in *Tartuffe*'üne daha benzemeye başlıyorlar. Hattâ *Molière*'in, bunlardan esaslı surette mühlhem olduğu sanılıyor.

Bu eserlerin başında *Mathurin Régnier*'nin *Macette*

Mathurin Régnier (1573—1613), hicviyeleriyle meşhur Fransız şairi.

adlı hicviyesini saymak acabeder. *Macette* hem eserin, hem de kahramanın adıdır. *Macette* bir dişi *Tartuffe*'dir. Edebiyat tarihindeki müraierler içinde, ehemmiyet bakımından, *Tartuffe* kadar değilse bile, ona yakın bir yer işgal eder. *Molière*'in *Régnier*'den müllhem olduğunu söyleyen edebiyat tarihçileri bu tipler arasındaki yakınlıkları, satır satır tetkik ederek ortaya koyuyorlar⁵.

Molière üzerinde müessir olduğu söylenen eserlerden biri de *Lyon* benberi *Crétenet* hakkında yazılmış hicviyedir (1653). Ayrıca *Scarron*, *Hypocrites* adlı bir hikâyesinde (1655), *Montusar* isimli kahramanı ile, *TARTUFFE*'e eni konu benziyen bir eser yaratmıştır⁶.

TARTUFFE'e kaynak vazifesi gören birkaç eser daha sayılıyor. Bunlardan biri *Sorel*'in *Polyandre*, diğeri de *Vital d'Andiguiet*'nin *Amours d'Aristandre et Cléonice* adlı romanlarıdır. Bu eserlerde şahsiyet benzerliğinden başka adam aktır bir mevzu yakınlığına bile rastlanmıştır⁷.

İtalyan Rönesans şairlerinden *Pietro Aretino*'nun (1492-1557) *PHippocrito* ismini taşıyan komedyasında da, (1542) şöyle bir mısra görüyoruz:

*Come che io sia abate, io sono uomo come gli altri*⁸.

Bu eserle *TARTUFFE* arasındaki benzerliğe çok güzel işaret eden *Comédie-Française sociétaire*'i *madam Dussane* bize yukarıki mısraı *Molière*'deki yerini gösteriyor (*TARTUFFE*, Perde III, Sahne III).

Molière'e *TARTUFFE*'ü yazdıran kitaplar, yukarıda

⁵ Francis Baumal, *Molière et les Dévots* (*Emile Nourry*).

⁶ Léon Deffoux, *L'Hypocrisie de Tartuffe* (*Mercur de France*, t. X, 1923) ve Francis Baumal, *Tartuffe et ses avatars* (*Emile Nourry*, 1925).

⁷ M. Magandie, *Une source inconnue de Tartuffe* (*Revue des Deux Mondes*, Juin 1929).

⁸ «*Papassam ne çıkar, herkes gibi insanım da.*»

sayılanlar gibi, tesiri sadece müsbet olan eserler değildir. Bir kısmı da onu, damarına basmak suretiyle tahrîk etmişlerdir. *Pascal*'ın *Provinciales*'indeki hücumlarıyla ebedileşen İspanyol çizvit ve casuisteli *Antonio Escobar* (1589—1669) *THEOLOGİÆ* adlı bir eser neşretmişti. Bu eserinde *TARTUFFE*'ün beşinci perdesinin beşinci sahnesinde tabiiik sahasına konulan *sessiz sedasız işlenen gümbah* dan bahsediyordu. Bu hikmeti kitapta ilk keşfeden *Pascal* oldu⁹. derhal hücumuna geçti. Hücumları müthiş gücütümler uyandırdı. *Escobar*'ın kitabı tekrar tekrar basıldı, adı dillere destan oldu. O kadar ki *escobar* kelimesi dile bu cins adamlara verilen genel bir isimmiş gibi geçti. *Tartuffe*, hakikaten bir *escobar*'dı. Seneler sonra bile *Sainte-Beuve*, *Tartuffe* için, *sahneye çıkarılmış Escobar* dedi¹⁰.

İkinci bir *Escobar* da *Père Pierre le Moyné* (1602-1672) adındaki çizvit papazı idi. *La Dévotion aisée* diye bir kitap çıkmış, *Molière*'i ve *Molière* gibi düşünenleri bir hayli alevlendirmişti. Edebiyat tarihçileri *TARTUFFE*'ün yazılmasında bu adamın da epyice müessir olduğunu söylüyorlar.

Eserin esas fikrinin, mevzuunun, şahsiyetlerinin nelerden müllhem olunarak vücutte getirildiğinden başka bir de kahramanların isimlerinin nereden çıktığı meselesi var. *Antoine Fussy* adında bir papaz 1609'da çıkmış bir hicviyesinde düşmanı *Nicolas Vivian*'a «*Sen bir Tartuffe'den bir happelourde*¹¹ dan başka bir şey değilsin.» diyordu. Demek ki *Tartuffe* kelimesi, *Molière*'den epy evvel, kötülenmesi gereken insanlar için kullanılmıştır. Üstelik *happelourde* kelimesi dolayısıyla de bir sahtelik; bir yalanlılık, bir mürailik mânası taşıyordu¹².

⁹ Pascal, *la IXe Provinciale*.

¹⁰ Sainte-Beuve, *Port-Royal*, tome III.

¹¹ Happelourde; taklit mücevher, sahte, yalanlı.

¹² M. Rébellian'ın René Vaubourdolle tarafından neşredilmiş notundan.

Molière halkın diline girmiş olmakla beraber pek de fazla yayılmamış olan bu kelimeyi kahramanına isim olarak seçerken galiba başka noktaları da düşündü. Yahut düşünmeden bazı tesirler altında kaldı. İhtimal *Scarron* da kahramanına, *Montfufar* adını takarken aynı tesir altında kalmıştır¹³.

Pernelle adı *Sorel*'in *Polyandre*'inde zaten vardı. *H. Lyonnet* bu isim üzerinde fikrini söylerken nazari dikkatimizi, bir de, o çağın kadın tiplerinin ekseriya erkekler tarafından oynanması bahsine çekiyor¹⁴.

Loyal adı, kitapta da izah edildiği gibi, *aloyal-déloyal* mürtasebeti üzerine konmuş bir addir.

Dorine'le *Flipote*, karşılıklı olarak, *Théodorine* ve *Philippine* isimlerini değiştirmek suretiyle yapılmıştır. Bu yapma isimler *Molière*'in ekseri şahıslarında vardır. *Adam-cil*'daki iki uşak, *Du Bois* ile *Basque*, sahibi isim taşırlar.

Öteki şahsiyetler, esere klâsik komedyada alışık olduğumuz isimlerle günışlerdir: *Elmire*, *Damis*, *Orgon*, *Valère*, *Cléante*.

TARTUFFE SAHNEDE. — **TARTUFFE**, meşhur müsaadeden sonra, sarayda ve ekâbirin huzurunda, üstüste yirmi sekiz defa oynandı. Müellifinin sağlığundaki temsil adedi yetmiş yedidir. *Molière*'e en çok para kazandıran piyeslerinden biri de budur. 1680 den¹⁵ 1932 ye kadar ya'uz *Comédie-Française* sahnesinde 2256 defa oynanmıştır. Bütün dünyada en çok temsil edilmiş piyeslerin ön safında gelir. İsimlerini tarihe sadece **TARTUFFE** oynayarak geçirmiş

¹³ Burada eski Fransızcada *truffer* diye kullanılan, bugünkü Fransızcada ise *tromper* şeklini almış olan «aldatmak» kelimesine, daha doğrusu *Tartuffe* ismiyle bu kelime arasındaki benzerliğe dikkat etmeyi de unutmamalıdır.

¹⁴ *H. Lyonnet*, *Les Premières de Molière*.

¹⁵ *Comédie-Française*'in kuruluş tarihi.

sanatkarlar vardır. İlk temsilde oynayanlar şunlardır:

Madam Pernefle	rolünde	Béjart
Orgon	rolünde	Molière
Elmire	rolünde	Mlle Molière
Damis	rolünde	Hubert
Mariane	rolünde	Mlle de Brie
Valère	rolünde	Lagrange
Cléante	rolünde	La Thorilière
Tartuffe	rolünde	Du Croisy
Dorine	rolünde	Mlle Béjart
M. Loyal	rolünde	De Brie

Molière eserin gülünç şahsiyeti olan *Orgon*'u oynamıştır. Halbuki sonradan, büyük aktörler daha ziyade *Tartuffe* rolüne itibar ettiler.

Tartuffe mübdülerinin başında *Augé* (1733—1783) gelir. *Tartuffe*'ü oynamadan evvel *Comédie-Française*'de yirmi sene uşak rolü oynadı. Harikulâde buluşları vardı. Bu rolü, uzun boylu, zayıf yüzlü, temiz kıyafetli bir adam halinde oynuyordu. Aktör *Fleury*, *Hâtnat*'ta «Hiç kimse, sahnede, *Augé* kadar mürai olamamıştır.» diyor.

İkinci bir *Tartuffe* mübdii de *Silvain* (1851 — 1930) idi. Aynı zamanda kuvvetli bir *Racine* ve *Corneille* yaratıcısı olan *Silvain*, *Kadınlar Mektebi* ile *Bilgi Kadınlar*'da da çok güzel oynuyordu.

Lucien Guitry (1860—1925), zamanının en meşhur aktörlerinden idi. *Tartuffe*'ü çok kendine has bir tarzda oynamıştır.

Son *Tartuffe* yaratıcısı *Léon Bernard*'dir. Bu rolü çok alnyarak oynayan bir sanatkarıdır. Bir zamanlar *Silvain*'in talebesiydi.

Elmire rolünü en iyi oynayan sanatkarların başında da *Conise Contat* (1760—1813) gelir. *Louise Contat* ihtilâl senelerinin en büyük kadın komedi sanatkarı idi. İlk muvaffaki-

yeti *Figaro*'nun *Düğünü*'nde oldu (1784). En ziyade parladığı roller *Adamcı*'daki *Célimène*'le *TARTUFFE*'deki *Elmire* oldu. Sanatının sırlarını, talebesi *Mlle Mars*'a öğretmişti.

Mlle Mars (1779—1847) *Comédie-Française*'ni yarım asır boyunca yıldızı oldu. *Molière* on sekizinci yüzyılda zamanın kıyafetleriyle oynayıyordu. 1820 senelerine doğru *Mars* ve arkadaşları *Molière*'i ilk defa klâsik kıyafetle oynamaya başladılar. Onlardan sonra birçok sahnelerde (meselâ *Odéon*'da) ayrı dekorlarla *TARTUFFE* temsilini görüldü. Klâsik tiyatromun kaideleri mücbirince eserin, başındaki senasına kadar aynı yerde geçmesi lâzımdır. Bu *mekân vabdeti* kaidesini, *Molière* bazan da kendiliğinden bozmuştur. (*Don Juan*, *Zoraki Hekim*).

Madam Pernelle'i oynayanlardan en mühim olarak *Madam Desmousseaux*'yü (1790—1857) zikredeceğiz. *Madam Desmousseaux*, *Comédie-Française* sanatçılarındandır. Bilhassa bu rolüyle meşhur olmuştur.

Kendinden biraz evvel *Comédie-Française Sociétaire*'i diye bahsettiğim *Madam Dussane*'da, senelerce *Dorine*'i oynamış çok anlayışlı bir sahne sanatçısıdır.

PERDE PERDE TARTUFFE (Mühim sahneler kere içinde gösterilmiştir). — Birinci perde. — *Orgon* zengin bir zavallıdır. Bir zamanlar akıllı başında bir adammış. Ama sopra kilişede birine raslamış. Başında ne akıl kalmış, ne fikir; vermiş sakalı o adamın eline. Adam, yani *Tartuffe*, kendi rivayetince göre, memleketinde bir kişizade imiş. Fakat dünya malına râğbet etmemesi yüzünden bütün servetini kaybetmiş. *Orgon* buna acımış, evine almış, evinin de bütün umuru idaresini ona bırakmış. Perde açıldığı zaman *Orgon*'un hırçın annesi, gelini *Elmire*'e, oğlunun ilk karısından olan çocukları *Damis* ile *Mariane*'a hep dünya zevkünde olduklarından, dine râğbet etmediklerinden bahisle çatar. Aynı zamanda öğretiliriz ki *Mariane*, *Valère* isminde bir delikanlıyı sevmektedir ve onunla nişanlıdır. Ama *Tartuffe*'ün, *Orgon*'a müessir olup bu işi bozacağından şüphe edilmektedir. İki günden beri

sayfiyede bulunan *Orgon* o sırada evine döner. Tek merak ettiği şey *Tartuffe*'ün sıhhatidir. Kayın biraderi *Cléante*, onu, boşyere, bu alâkalarından geçinmeye ve halkiki dindarlığın onun zânnetliğinden çok başka türlü olduğuna inandırmaya çalışır. O arada da, *Orgon*'un, kızını, *Valère*'e değil de başkasına vermek niyetinde olduğunu anları (I, IV, V.).

Perde II. — *Orgon* kızına fikrini açar. Onu *Tartuffe*'le evlendirmeyi kurmuştur. *Mariane*'la *Valère* bir bozuşma sahnesinden sonra işlerini yoluna koyması için *Elmire*'e baş vurmaya karar verirler. (II, III, IV.)

Perde III. — Yapılacak iş bir karara bağlanır. *Tartuffe*'ün kendisine zafrı olduğunun hissedene *Elmire*, bundan istifade ederek, onu bu izdivaçtan vazgeçmeye teşvik edecektir. Oysaki *Tartuffe* ona kendi aşkından bahseder. Bir kenara saklanıp olanı biteni bir bir dinleyen *Damis* bütün dinlediklerini babasına anlatır. Babası inanamaz. *Tartuffe* aşağıdan alır. Bu hale bütün bütün sınırlanmış *Orgon* oğlunu reddedip bütün servetini *Tartuffe*'e bağışlar. (II, III, VI.)

Perde IV. — *Damis*'nin kapıdışı edilmesine fena halde üzülen ev halkı *Orgon*'u, *Tartuffe*'ün haksız olduğuna inandırmaya çalışırlar. O inamamaz. Nihayet *Elmire*'in gayretiyle *Orgon*'u, *Tartuffe*'ün, karısına olan meyliyi gözleriyle görsün diye bir masanın altına sokarlar. *Tartuffe* çağırılır. *Elmire* müsamahakâr davranır. Kocasını, *Tartuffe*'ün bütün küstahlıklarını kulaklarıyla işitir. Fakat iş işten geçmiştir. *Tartuffe* evin efendisinin kendisi olduğunu söyler. Bir vatan haini tarafından *Orgon*'a teslim edilmiş bir çekmeceyi *Orgon* da vaktiyle *Tartuffe*'e emanet etmiştir. En ziyade zihnini bulandıran bu noktadır. (III, V, VII.)

Perde V. — *Orgon*, *Cléante*'a çekmece hikâyesini anlatırken bir mübaşir gelir. *Tartuffe* tarafından geldiğini söyleyerek ertesi sabaha kadar evi terk etmeleri lâzım geldiğini tebliğ eder. O sırada *Valère* gelir, *Tartuffe*'ün çekmeceyi kurtulmuş teslim ettiğini, *Orgon* hakkında bir tevkif müzakeresi kestirdiğini bildirir. *Orgon* kaçmak üzere iken *Tartuffe* tev-

kâf için bir memurla beraber bastırır. Aüle telâs içinde iken işin iç yüzü öğrenilir. Kızıl *Tartuffe*'ü öteden beri takibedilen bir sabıkalı olduğunu anlamış, *Orgon* yerine *Tartuffe*'yi tevkiif edilmesini emretmiştir. Fenalık ettiği insanın gözü önünde *Tartuffe* 'ü tevkiif ederler. Ailesi kızı tepekküre gitmeye, ondan sonra da *Valère*'le *Mariane*'i evlendirip düğün dernek etmeğe karar verirler. (III, IV, VI).)

TARTUFFE TERCÜMELERİ. — *TARTUFFE*'ü türkçeye ilk tercüme eden *Abmet Vefik Paşa*'dır. 1864—1871 seneleri arasında tercüme ettiği sanılıyor. Paşa o sıralarda Bursa valisi idi. Orada bir tiyatro kurmuş, *Molière*'in birçok eserlerini oynatmıştır. Bu eserlerin çoğu, kitap halinde basıldı. *TARTUFFE* tercümesi de bunlar arasında çıktı. İlk baskısı Bursa Matbaasında yapılan bu kitabın neşir tarihi pek bilinmiyor. Bununla beraber 1881 ilkkânununun sonra meydana getirdiği tahmin ediliyor. *Ziya Paşa* senesi üzerinde toplanıyor¹⁶.

İkinci tercüme *Ziya Paşa*'nınadır. Onunki de aşağı yukarı aynı tarihlere raslar. Adı *Riyânın Encamı*'dır. 1881 de, yani *Ziya Paşa*'nın ölümünden bir sene sonra basılmıştır (Vakıt Matbaası — İstanbul)¹⁷.

Her iki tercüme de manzum gibidir. Biraz mevzû biraz da kafiye. *Ziya Paşa*'nın nazım bakımından, daha zayıftır. Zaten, *Ziya Paşa*'nın, bu işi ciddi bir iş sayıp üstüne düştüğünü zannetmek pek doğru olmaz. Çünkü *Vefik Paşa*'nın tercümesinden evvel neşredildiği halde, ondan daha

¹⁶ *Vefik Paşa*'nın tercümesi daha sonra, 1933 de, *Mustafa Nihat Özün* tarafından *Molière*'in diğer tercümeleleriyle birlikte bastırılmıştır.

¹⁷ Sayın *Bay İhsan Sungu*, «*Riyânın Encamı*»nın basılış tarihinin *Ziya Paşa*'nın ölümünden sonra, fakat *Vefik Paşa*'nın eserinin basılışından evvel olduğunu söylüyorlar. *Abmet Vefik ve Ziya paşaların TARTUFFE tercümeleri, Tercüme Mecmuası, sayı 4.*

sonra meydana getirdiği tahmin ediliyor. *Ziya Paşa* Adana Valisi iken *Vefik Paşa*'nın tercümesini almış, bazı yerlerini değiştirmiş, Adana'daki tiyatrosunda da oynamış. Mak-sadı oynanabilecek bir eser elde etmekmiş, yoksa Türk kültürüne kusursuz bir tercüme kazandırmak değil.

Gerek *Vefik Paşa*'nın, gerek *Ziya Paşa*'nın tercümelelerinde birçok yerler atlanmış, bazı yerler de yanlış tercüme edilmiştir. Bununla beraber şimdiye kadar Türkiye'de yapılmış *TARTUFFE* tercümeleri içinde en iyisi yine *Vefik Paşa*'ninki sayılır.

1928 senesinde *Seniha Rauf Haşım*'la aktör *M. Kemal* tarafından *Mürâi* adıyla Türkçeye çevrilip Darülbeyazıt sanatkarları tarafından oynanan eser de *TARTUFFE*'den almıştır. Bu eserin vakası 18 inci asır sonlarında bir Osmanlı evinde geçer. *Mürâi* ilk defa 10 ilkinokâbinin 1928 günü akşamı, İstanbul'da Beyoğlunda oynanmıştır¹⁸.

TARTUFFE'ün Türkiye'deki son tercümesi de, doçent *Cevdet Perin* idaresinde, *İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi Semineri* tarafından yapılmıştır²⁰.

NOT: Bu eseri tercüme ederken bazı güçlüklerle karşılaşım. Bu güçlüklerden biri bizim bayatımızda mevcut olmıyan unvan veya meşburlara karşılık aramak oldu: Huissier à verge, exempt, haire, discipline gibi. Bunları mü-

¹⁸ İhsan Sungu, *Abmet Vefik ve Ziya Paşaların TARTUFFE tercümeleri, Tercüme Mecmuası, sayı 4, 6.*

²⁰ Bu münasebetle 27 ağustos 1928 de *Paris'te Comedia* gazetesinde intişar eden *Charles Violette* imzalı Türkiye mektubunda *M. George Lafenestre*'e izafeten *Molière*'in Türkiye'de (Fransız sefaresinde) 18 inci asırda da oynandığı bildiriliyor. (Refik Ahmet, *Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu, cilt II*). Bu temsililer arasında *TARTUFFE*'ün de oynanmış olması ihtimali vardır.

²⁰ Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul, 1944.

başır, menür, kul gömlek, çile kurbacı diye tercüme ettim. Güçlüklerden biri de Molière tarafından icadedilmiş kelimelere karşılık bulmakta gözüktü. Molière'in başka piyeslerinde de zaman zaman raslanan bu uydurma kelimelere bazan karşılık bulunabiliyor. Fakat ben, bu piyeste tartuffiçe kelimesine karşı hiçbir şey bulamadım. Benden evvel yapılmış tercümelere baktım. Onların kullandıkları kelimeyi de beğenmedim. Tabii kullanmadım da. Bundan başka, eskimiş, yabut mânası değişmiş bazı müphem tabirleri de Türkçeye biraz tereddütle çevirdim, bunda bazan da kendi zevkimi, daba doğrusu, Türkçenin güzel, eserin akıcı olması şartını bâkim tuttum. Meselâ beşinci perdenin başındaki Où voulez-vous courir? sözünü ne yapmak niyetindeyiz şimdi? Diye tercüme ederken tek endişem bu idi. Bazı müfessirlerin buradaki courir kelimesini koşmak mânasına aldıklarını görmüştüm. Meselâ Madam Dussane bu sabneyi izah ederken «Orgon yukarıya, Tartuffe'in dairesine çıkar, çekmeceyi bulamayınca tekrar aşağıya iner, saçkın bir halde sağa sola koşmaya başlar.» diyor. Bu izaha göre bu sözü koşmakla âlâkâlı bir tarzda, meselâ Hayrola, bu ne telâş böyle? Falan tarzında da tercüme etmek kabildi. Ben ötekini tercih ettim. Sayın okuyucuların hangisini münasip görürlerse onu kullansınlar.

Tereddüde düştüğüm bir yer de meşhur sabnedeki (Perde III, Sabne III): Serrez ma hâire avec ma discipline sözü oldu. Serrez kelimesini bazıları sıkıştırmak diye tercüm etmişler, ben yerlerine koymak şeklinde anladım.

O. V. K.

TARTUFFE

ŞAHISLAR

MADAM PERNELLE, Orgon'un annesi.
ORGON, Elmire'in kocası.
ELMIRE, Orgon'un karısı.
DAMIS, Orgon'un oğlu.
MARIANE, Orgon'un kızı, Valère'in sevgilisi.
VALÈRE, Mariane'in âşığı.
CLÉANTE, Orgon'un kayını.
TARTUFFE, yalancı sofu.
DORINE, Mariane'm oda hizmetçisi.
M. LOYAL, mübaşir.
FLIPOTE, madam Pernelle'in hizmetçisi.
Bir memur.

Vaka Paris'te Orgon'un evinde geçer.

PERDE I

SAHNE I

Hizmetçisi FLIPOTE'la beraber MADAM PERNELLE, ELMIRE, MARIANE, DORINE, DAMIS, CLÉANTE.

MADAM PERNELLE. — Haydi, Flipote, haydi, şunlardan bir an evvel kurtulalım.

ELMIRE. — Öyle hızlı yürüyorsunuz ki peşinizden yetişemiyoruz.

MADAM PERNELLE. — Yeter, kızım, yeter; gelmeyin artık. Boşuna yoruluyorsunuz. Teşrifata hacet yok.

ELMIRE. — Vazifemizi yapıyoruz; ama, anneciğim, niçin bu kadar çabuk ayrılıyorsunuz?

MADAM PERNELLE. — Evin bu halini gözlerimle görmiye dayanamıyorum artık. Kimsenin hatırımı saydığı yok. Aranızdan çok fena ayrılıyor. Ne dedimse tersi yapılmış. Kadir, kıymet bilinmiyor. Herkes bildiğini okuyor. Evin içi havradan farksız.

DORINE. — Yalnız...

MADAM PERNELLE. — Siz, iki gözüm, alt

tarafı bir hizmetçi parçasısınız. Çeneniz biraz fazla düşük. Üstelik de hiç haddinizi bilmiyorsunuz. Herşey burnunuzu sokuyorsunuz.

DAMIS. — Ama...

MADAM PERNELLE. — Siz de düpedüz aptalın birisiniz, oğlum; bunu size, ben, büyük anneniz söylüyorum; oğluma, o babanız olacak adama da yüz kere söyledim; ben bu oğlanın gidişatını beğenmiyorum, ondan sana hayır gelmez dedim.

MARIANE. — Zannederim ki...

MADAM PERNELLE. — Aman, siz de onun kardeşi değil misiniz? Sanki hiçbir şeyle alâkanız yok, o kadar sureti haktan görünüyorsunuz ki! Boşuna dememişler, asıl böylesinden korkmalı diye. Saman altından su yürütmeye kalkıyorsunuz. Bu sinsi halinizden nefret ediyorum.

ELMIRE. — Ama, anneciğim...

MADAM PERNELLE. — Kızım, darılmayın gücenmeyin ama, sizin gidişiniz de gidiş değil. Oysa ki siz onlara örnek olmalıydınız. Rahmetli anaları nasıl kadın kadıncıktı! Sizin gibi har vurup, harman savurmazdı. Doğrusu bu haliniz, böyle sultanlar gibi giyinip kuşanmanız bana pek dokunuyor. Meramı sadece kocasına şirin görünmek olan bir kadının bu kadar süslenip püslenmiye ne ihtiyacı olur, a kızım?

CLÉANTE. — Hepsi güzel ama, efendim...

MADAM PERNELLE. — Size gelince, evlâdım, sizi sayarım da, severim de, beğenirim de; gel gelelim, oğlumun yerinde olsaydım, kocası olmak sıfatıyla, bu eve adiminizi bile attırmazdım. Birtakım hikmetler savurur durursunuz, akli olan bu lâflara kulak asmaz. Biraz acı söylüyorum; ama ne yapalım, benim huyum bu; sözü mü sakınmam.

DAMIS. — Ne mutlu sizin mösyö Tartuff'e ki...

MADAM PERNELLE. — Bak, o akıllı uslu bir adamdır, onun sözlerini dinlemek lâzım. Sizin gibi kaçığın biri böyl: bir adama dil uzatmaya kalktı mı dayanmam.

DAMIS. — Ne? gelecek, ukalâ yobazın biri, evin içinde yalnız onun dediği dedik, biz de hepsine eyvallah edeceğiz, öyle mi? Efendinin gönlü olmadıkça eğlenemeyeceğiz?

DORINE. — Onun lâflarını, savurduğu hikmetleri dinlemek lâzım gelse hiçbir şey yapmamak icabedecek. Ona göre her işlediğimiz suç. Kelkâhyanın karışmadığı şey yok ki.

✓ *MADAM PERNELLE.* — Müstahak olurlar da öyle karışır. Maksadı sizi hak yoluna getirmek. Oğlum yanlış etti; ne yapıp yapıp o adamı size sevdirecekti.

DAMIS. — Hayır anneciğim, babam gelse dinlemem. İşin doğrusu da bu: zorla güzellik

olur mu? O mütemadiyen tekrarladığı yapmacıkları fena halde sinirime dokunuyor; işin sonunu kötü görüyorum. Korkarım günün birinde başım bu düztabanla derde girecek.

✓ *DORINE*. — Böyle rezalet olur mu? Ne idüğü belirsiz bir adam, gelsin evimize de, geçsin, baş köşelere kurulsun. Herifin, geldiği vakit, ayağına giyecek papucu yoktu. Bütün üstündekini satsan üç kuruş etmezdi. O günleri ne çabuk unuttu? Ne çabuk unuttu da böyle herkesle zıt gidiyor, herkese efendilik taslamıya kalkıyor.

✓ *MADAM PERNELLE*. — Nerdeee! Keşke öyle olsaydı! Keşke her işte onun emri tutulsaydı da işler bir parça yoluna girseydi.

✓ *DORINE*. — Siz onu hayalinizde şişire şişire bir evliya yapmış, çıkmışsınız. Halbuki, inanın bana, her işi riya.

MADAM PERNELLE. — Amanın, dili de ekmekçi küreği gibi.

DORINE. — Ben, sözüne güvenilir bir adamdan duymadıkça, ne ona inanırım, ne de o uşağın olacak Laurent'a.

✓ *MADAM PERNELLE*. — Uşağını bilmem; ama efendisine, boyumca kefilim. Hiçbiriniz ondan haz etmiyorsunuz. Hep adamcağızın fenalığını istiyorsunuz. Elbette! Foyalarınızı yüzünüze vurma işinize gelmiyor da ondan. Günahlarınıza

göz yumuyor çünkü. Yumamıyor; buna gönü razi değil; içinde Allah korkusu var.

✓ *DORINE*. — Peki, niçin öyleyse, daha çoğu son zamanlarda, eve gelip gidenleri çekemez oldu? Boyuna gürültü çıkarır, kafamızı şişirir? Namu siyle gelen misafirin Allaha ne zararı var? Lâf aramızda ya, ben size birşey söyleyeyim mi? Valahi, öyle zannediyorum, madamı kıskanıyor.

MADAM PERNELLE. — Sus, ağzından çıkana kulağın işitsin. Bu ziyaretleri hoş görmiyen yalnız o değil. Düşüp kalktığınız bu insanların gürültüleri, kapının önünden bir türlü eksilmeyen arabalar, ortalığı velveleye veren bir sürü uşak; bütün bunlar konukomşu arasında ne fena dedikodulara yol açıyor, biliyor musunuz? Aslında hiçbir şey olmadığına ben de inanmak istedim; istedim ama, ne fayda; dilin kemiği yok ki! kötülük de burada.

CLÉANTE. — Ne yapalım, efendim, herkesin ağız torba değil ki dikesin. Öyle, şunun bunun gevezeliği yüzünden en iyi dostları terk etmek lâzım gelseydi, bu dünyada halimiz nereye varırdı? Bir de, diyelim ki terkettik, acaba ağızlarını kapatabilecek miydik? Dedikodunun önüne geçilmez ki! En iyisi bunların hiçbirine kulak asmamak. Biz namusumuzla yaşyalım da elâlem ne derse desin.

DORINE. — Hakkımızda böyle atıp tutanlar, sakın şu komşumuz Daphné ile o aşâğılık

kocasını olmasın. Çünkü kendi işledikleriyle her kese gülünç olanlar elâleme dil uzatmakta da hep başta gelirler. Ufacık bir alâkaya delâlet edecek küçücük birşey sezsele onu ele almakta gecikmezler. Mal bulmuş mığribi gibi sevine sevine etrafa yayarlar. Herkesi inandırmak için de, istedikleri gibi telleyip pullarlar. Kendi yüz kalaralarını başkalarına sıvar, böylece temize çıkmak isterler. Dalavereleriyle başkalarının hareketleri arasında bazı benzerlikler bulup halkın dilinden kurtulmaya çalışırlar. Kendi kabahatlerinin bir kısmını başkalarının üstüne atar, böylece omuzlarına yüklenen töhmeti hafifletmek isterler.

✓*MADAM PERNELLE.* — Bunların hepsi lâkırdı. Orante'a da bir diyeceğiniz yok ya. Buraya gelip giden cemaatten o da şikâyetçi.

DORINE. — İşte bu güzel, iyi örnek doğrusu. Hakikaten sofulukta hiç kimse onunla boy ölçüşemez. Ama bu hal yaşının icabı. Bundan sonra da hovardalıkta gezecek değil a! Bir zamanlar, az çok canlar yakacak halde iken, elinden geleni ardına koymazdı. Ama günün birinde baktı ki gözünde fer kalmamış, herkes ondan elini eteğini çeker olmuş, ne yapsın, ister istemez o da onlardan vazgeçti. Alım elden gidince işi namusluluğa döküp göz boyamak istedi. Bütün zamane yosmalarının yaptığı gibi. Aftosları tarafından papuçlarının dama atıldığını görmek zavallılara pek hazin geliyor. Kapılarını çalan kimsenin kalmama-

sı yüreklerine işliyor. İşte o zaman töbekâr olmak başka çıkar yol bulamıyorlar. Müthiş bir nobranlıkla her işte kâhyalık ediyorlar; hiçbir şeyi hoş görmüyorlar. Bağıra çağıra hayatı kötülüyorlar. İnsanları düşündüklerinden değil ha! Hasetliklerinden. Neden onlar genç de biz ihtiyarız, neden onların yaptıklarını yapamıyoruz, neden onların zevklerinden tadamıyoruz diye.

MADAM PERNELLE. — İşte, gelin hanım, tam hoşunuza gidecek cinsten bir sürü martaval. Sizin evinize geldi mi herkes susmak mecburiyetinde. Çünkü hanımefendi, sabahtan açıyor ağzını, akşama kadar kimseciklere meydan bırakmıyor. Artık sıra bende. İşte söylüyorum, oh! Oğlum iyi etti de o mübarek zatı evine aldı; şimdiye kadar bundan daha isabetli bir iş yapmamıştı. Onu buraya Allah gönderdi; sizi tuttuğunuz yanlış yoldan çevirsin diye. Ruhlarınızın selâmeti namına, onu dinlemiyé mecbursunuz. Müstehak olmyana kötü lâf söylemez. O misafirlikler, o balolar, o sohbetler hep şeytan icadı. Buralarda bir defa dinden bahsedildiği duyulmuş mudur? Hep fasafiso şeyler, şarkılar, ipe sapa gelmez bir sürü lâkırdı. Bundan, aşağı yukarı herkes zarar görür. Çünkü önlerine geleni çekiştirirler. Kâmil adamların böyle meclislerdeki şamatalardan kafası şişer. Bir ayak üstünde bin tane dedikodu uyduruyorlar. Geçen gün, fazıl bir zat da söyledi ya, tıpkı Babil Kulesi diye. Her kafadan bir ses çıkıyor. O zatı bunu söylemiye

sevk eden sebep de... işte, efendi alaya başladı. Haydi siz gidin, o deli dolu ahbaplarınızı bulun da sizi eğlendirişinler. Benim sizinle uğraşacak... haydi kızım, hoşça kalın, başka bir diyeceğim yok. Ama bilin ki bu eve olan muhabbetim yarı yarıya azaldı: Bir daha da buraya ayak basarsam iki olsun. (*Flipote'a bir tokat vurur*) Sen de dalga geçme. Açmış ağzını, alık alık bakıp duruyor. Allah kahretsin. Kulaklarından tutarsam gösteririm sana, musibet. Haydi yürü.

SAHNE II

CLEANTE, DORINE.

CLEANTE. — Hiç de oraya gitmek istemiyorum. Yine sataşacak diye ödüm kopuyor. Bu cadı karı...

DORINE. — Ooo! Orası muhakkak; ama ne yazık, kendisi hakkında böyle dir dil kullandığınızdan haberi yok. Duysa kimbilir size neler eder, «Ben cadı karı denecek yaşta mıyım?» diye nasıl kıyametler koparır.

CLEANTE. — İncir çekirdeği doldurmaz bir şey için nasıl bize ateşler püskürdü! Tartuffe diye nasıl deli oluyor!

DORINE. — Bu yaptıkları, oğlununkilerin yanında hiç birşey değil. Ya bir de onu görmeniz! «Beterin de beteri varmış» dersiniz. İkazlarımız kendisini biraz yola getirir gibi olmuştu. Efen-

Dönüşünün hizmetinde şecaatler falan gösterdikten sonra da arkasından da bu Tartuffe'e tutuldu mu, tutulmadı; bir alıktır oldu çıktı. Ona hep kardeşim diye hitabeder. Öyle seviyor ki gözüne ne ana görünüyor, ne oğul, ne kız, ne de karı. İçini yalnız ona döker. İşlerini yalnız ondan danışır. Artık onu okşar, öper! Öyle sanırım ki insan sevgilisine bile daha fazla muhabbet gösteremez. Sofraya oturdular mı, baş köşeye ille o geçecek. Herif altı kişinin yiyeceğini siler süpürür, seninki keyifli keyifli onu seyreder. Yemeğin en iyi yerleri ona ikram edilir. Bir geyirecek olsa bizim efendi hemen «rahat ola» der. Hasılı bu yüzden deli divane. Varı yoğu bu adam. Onu evliya yerine koymuş. Ne yapsa keramet. Her fırsatta dilinde onun adı. En basit işleri gözüne mucize görünüyor. Her sözü ayı bir hikmet. Öteki de işin farkında, efendinin zayıf tarafını biliyor ya, tabii bundan faydalanacak; türlü kılığa girip gözünü boyamaya çalışıyor. Hoppala, cuppala, durmadan çekiyor parayı. Hiçbirimizi adam yerine koyduğu yok. O yanındaki azametli uşak bile bize ders vermiye kalkıyor. Fincan gibi gözlemini yüzümüze dike dike nasihatlar ediyor. Şirketliğinden, ne başımıza kurdele takabiliyoruz, ne de yüzümüze allık sürüp benler yapabiliyoruz. Alçak, geçen gün, «Fleur des Saints» adlı kitabın yaprakları arasında bir mendil bulmuş; şeytanlara mahsus süsleri mukaddes şeylere karıştırıyormuşuz; bu ne cinayet, bu ne denaet

sevk canım mendili param parça etti.

H-

SAHNE III

*ELMIRE, MARIANE, DAMIS, CLÉANTE
DORINE.*

ELMIRE. — Aman, iyi ettiniz de gelmediniz; kapının önünde bizi bir çeneye tuttu, bir çeneye tuttu! Ne ise, şimdi kocamı gördüm, hazır o beni görmemişken çıkayım yukarıya da haberim yokmuş gibi karşılayayım.

CLEANTE. — Benim fazla oyalanacak vaktim yok. Burada bekleyip bir merhaba derim, geçer gider.

DAMIS. — Ona kızkardeşimin nikâhına dair bir şeyler çıtlatsanız. Bana öyle geliyor ki Tartuffe bu işi karıştırıyor, babamın da fikrini o çelmiş olacak. Benim bu işin üstüne nasıl düşüğümü bilmiyor değilsiniz. Kızkardeşimle Valère'in birbirleri için nasıl yanıp tutuştuklarını, benim de bu kıymetli dostun kızkardeşine ne derece muhabbetim olduğunu pekâlâ bilirsiniz. İcabederse...

DORINE. — Geliyor.

SAHNE IV

ORGON, CLÉANTE, DORINE.

ORGON. — Merhaba, kardeşim.

CLEANTE. — Ben de çıkıyordum. Dönüşünüze pek memnun oldum: daha kırların da mevsimi gelmemişti.

ORGON. — Dorine... Biraz müsaade edin de, birader; eve dair birkaç şey sorayım. E, iki günden beri işler nasıl, yolunda gidiyor mu? Anlatın bakalım olup bitenleri. Keyifler nasıl?

DORINE. — Evvelsi gün madama bir ateş geldi, akşamlara kadar sürdü; bir de baş ağrısı ki görülmemiş.

ORGON. — Ya Tartuffe?

DORINE. — Tartuffe? O fevkalâde. Eti canı yerinde, terütaze, yanağından kan damlıyor.

ORGON. — Zavallı!

DORINE. — Akşam hanımın hiç iştahı yoktu. Ağzına bir lokma şey koymadı. Başı da öyle fena ağrıyordu ki!

ORGON. — Ya Tartuffe?

DORINE. — O yedi. Hanımın karşısına geçti, bir başına, iki tane keklikle yarım bir koyun budunu temizleyiverdi.

ORGON. — Zavallı!

DORINE. — Hanım sabahlara kadar gözünü kırpmadı. Ateşi fazlaydı, uyutmadı. Biz de onu bekliyeceğiz diye başı ucunda sabahı ettik.

ORGON. — Ya Tartuffe?

DORINE. — Ona tatlı bir uyku bastırmişti. Yemeği yer yemez doğru odasına gitti. Hemen sıcaşık döşegine yattı. Ertesi sabaha kadar da mışıl mışıl uyudu.

ORGON. — Zavallı!

DORINE. — Uğraşa, didine, nihayet hanımın gönlünü ettik. Kan aldırılmaya razı oldu. Aldırır aldırılmaz da ferabladı.

ORGON. — Ya Tartuffe?

DORINE. — O da bu acıya dayanabilmek için bütün cesaretini topladı, ben içeyim de hanıma şifa olsun diyip, sabah sabah dört bardak şaraba yuvarladı.

ORGON. — Zavallı!

DORINE. — Ne ise, şimdilik ikisi de iyi. Bari ben hanıma gideyim de iyileştigiinden dolayı memnun olduğunuzu haber vereyim.

SAHNE V

ORGON, CLEANTE.

CLEANTE. — Birader bu kız sizi adam yerine koymuyor. Darılmayın, güvenmeyin ama, doğrusu hakkı da var. Bu sizinki gibisi görülmemiş şey. Bu adama öyle kanınız kaynamış ki gözünüze dünyalar görünmez olmuş. Herif sayenizde sürünmekten kurtulmuş, yine de siz ona..

ORGON. — Durun hele, kayınbirader, siz onun nasıl adam olduğunu biliyorsunuz.

CLEANTE. — Pekâlâ, öyle olsun, bilmiyorum. Ama nihayet onun nasıl bir adam olabileceğini anlamak için...

ORGON. — Ah, birader, onu bir tanısaydınız ne kadar hoşnut kalacaktınız. Memnuniyetiniz ne kadar sonsuz olacaktı. Bu öyle bir adam ki, öyle bir adam... Ah, öyle bir adam ki... adam yani, onun sözünü tutan, sonsuz bir huzura kavuşur, hiçbir şeye aldırış etmez. Evet, onunla konuştuğuşa dünyayı başka türlü görüyorum. Bana hiçbir şeye esir olmamanın yolunu o öğretti. Ruhumu bütün bağlardan o kurtardı. Şu anda, kardeşimin, çocuklarımın, anamın, karımın, cümlesinin öldüklerini görsem zerre kadar gam yemem.

CLEANTE. — Kardeşim, insanlık dediğın de böyle olur.

ORGON. — Ah! Ona nasıl rasladım, bir görseydiniz, muhakkak siz de benim kadar severdiniz. Her gün kiliseye gelir, önüm sıra, diz çökerdi. Öyle can-ü gönülden dua ederdi ki, bütün bakışlar ona çevrilirdi. İçini çeker, kendinden geçer, durmadan eğilip yerleri öperdi. Dışarı çıkacağım zaman benden evvel davranır, kapıda bana, okunmuş su verirdi. Her şeyde tıpkı onun gibi hareket eden, uşağından kimin nesi olduğunu, ne kadar zaruret içinde bulun-

duğunu öğrenince ufak tefek bazı yardımlarda bulunayım dedim. Verdiğim paraları utanarak alır, bir kısmını da daima geri vermek isterdi. «Bu kadarı bana çok, yarısı bile çok, ben sizin merhametinize lâıyk değilim» derdi. Ben geri almak istemeyince de parayı, gözümün önünde, fakir fıkaraya dağıtırdı. Tanrı nihayet onu bizim eve gönderdi. İşte o gün bugündür, evimize bet bereket girdi. Her şeye mukayyet olur, karıma bile. Onun ırzını, benim namusumu korur. Kim karıma yan baksa, gelir, hemen bana haber verir. Onu benden çok kıskanır. Dindarlığının ne dereceye vardığını dünyada tahmin edemezsiniz. Yaptığı en küçük şeyi günah sayar. Çoğu zaman bir hiç yüzünden içi içini yer. O kadar ki, geçen gün, dua ederken bir yerini pıre ısırmış, o da can havliyle pıreyi öldürüvermiş, nasıl hayıflandı bilmezsiniz.

CLEANTE. — Vallahi, birader, siz galiba aklınızı kaçırmışsınız. Bunları söyleyip benimle alay mı ediyorsunuz? Bütün bu zırvalardan ne çıkıyor yani?

ORGON. — Kardeşim bu sözlerinizde bir imansızlık kokusu var. İçiniz bozuk. Size evvelce de seksen defa söyledim ya. Bu yüzden günün birinde başınıza bir iş gelecek.

CLEANTE. — İşte, sizin gibilerin baş lâkırdısı bu. İstiyorsunuz ki herkes kendiniz gibi kör olsun. Açık fikirli olmak, sizin nazarınızda,

Allaha karşı isyan. Bir insan bir sürü ıvır zıvıra inanmadı mı, yandı; kâfir yapar, çıkarırsınız. Haydi haydi, bu saçmalarınızla ben kılıcı bile kıpırdatmam. Benim sözüm ne ise özüm de odur. Allah da şahidim. Bu gösterişlerinizle kimseyi avlıyamazsınız. Kimisi yalancı pehlivandır, kimisi de yalancı sofı. Nasıl alnı ak, yüzü pak, gerçekten kahramanlar hiçbir vakit ortalığı velveleye verenler değillerse, peşlerinden gitmemiz gereken sahici dindarlar da işi ağız burun hokkabazlığına dökenler değillerdir. Nedir yani? Hakiki züht ile mürailik arasında hiçbir fark gözetmeyecek misiniz? Her ikisi için de aynı dili kullanmak olur mu? Yüze de, maskeye de aynı itibarı göstermek, samimiyetle yapmacığı bir tutmak, hakikatle gösterişi birbirine karıştırmak, insanın gölgesine de şahsına verilen kıymeti vermek; kalp para ile sahibisi arasında fark görmemek? Şu insanların çoğu garip mahlûklar vesselâm; Hiç bir zaman hakiki çehreleriyle görünmezler. Mantığı dar bulurlar. Hangi mizaçta olurlarsa olsunlar, daima hudutlarını aşarlar. En asil şeyi, ifrata kaçar, berhad ederler. Ne ise, kısa keselim, enişteciğim.

ORGON. — Evet, siz, muhakkak, eli öpülecek bir âlimsiniz. Bütün dünyanın bilgisi sizde. Yeryüzünün tek hakimi, tek aydını sizsiniz. Bir kehanet sahibi, âdeta asrımızın bir Ca-ton'u sunuz. Sizin indinizde bütün insanlar budala.

CLEANTE. — Hayır, birader, ben ne eli

öpülecek bir âlim'im, ne de dünyanın bütün bilgisi bende. Yalnız, bildiğim bir şey varsa, o da sahte ile sahibiyi biribirinden ayırdedebilmek. Bence dünyada nasıl hakiki zahitlerden daha çok takdire lâyık bir insan tasavvur edilemezse, nasıl hakiki bir imanın ilâhi vecdinden daha asîl, daha güzel hiçbir şey bulunamazsa uydurma bir zahit edası takınıp elâlemin gözünü boyamağa çalışan insanlardan daha bayağısı da düşünülemez. Ah, o lâf ebeleri! Ah, o mürailer! Bunlardan daha aşağılığını tasavvur edemiyorum. En aziz, en mukaddes şeylerimizi, o, Allah korkusunu hiçe sayan sahte görünüşleriyle nasıl oyuncak haline getirir, nasıl fütursuzca istismar ederler. İçleri menfaat hırsıyla yanar. Sofuluk ellerinde bir zenaat, bir esnaflık vasıtası. O sahte tavırlarına, o uydurma heyecanlarına karşılık, itibar isterler, mevki beklerler. Zahirde, misli görülmemiş bir ibadet; halbuki niyet, Allah yoliyle dünyaya rağbet. Yana yakıla dualar eder, ver Allahım ver, her gün daha fazlasını isterler; sonra geçip elâlemin karşısına târik-i dünyalık tavsiye ederler. Kusurlarını hamiyetleriyle pek güzel telif ederler. Fırsat düşkünüdürler. Kincidirler, imansızdırlar, yapmacıklıdırlar. Birine külâh giydirmek isteseler hodbinliklerini utanmadan din perdesi arkasına gizlerler. Allah bir de hışımlarına uğramaktan muhafaza buyursun, bütün hürmet ettiğimiz şeyleri karşımıza silâh olarak çıkarırlar. Hak namına hepi-

mizi diri diri kesseler hoş görür, kızmakta hakları vardı deriz. Bu çeşit sahtekârlara az mı raslıyoruz? Bereket, hakiki dindarlar hallerinden bellidir de görür görmez kolayca ayırdedebiliriz. Asrımızda, çok şükür, böyle nice nice güzel örnekler var. İşte Ariston, işte Périandre, işe Oronte, Alcidamas, Polydore, Clitandre. Bunlara zahit, sofu dendi mi değer. Hiçbiri öyle, ötekiler gibi, ahlâk şaklabanı değil. Hiçbirinde o tahammül edilmez azameti görmezsin. İtikatları daima insanidir, daima akla yakındır. Hiçbir vakit işlerimize burunlarını sokmazlar. Üstelik başkalarının karışmasını ukalâlık sayarlar. Gevezeliği ötekilerine bırakıp bize yalnız hareketleriyle örnek olurlar. Kötülüğe iyilikle mukabele ederler. Hileleri, hud'aları yoktur. Herkesin iyiliğini isterler. Kimsenin, günah işledi diye, tepesine binmeğe kalkmazlar. Düşmanlıkları doğrudan doğruya günahın kendisinedir. Allahın gözüne gireceğiz diye hiç yoktan gece gündüz ibadetler edip Allahın emrettiğinden fazlasını yapmaya kalkışmazlar. İşte benim aradığım insan. Şimdi anladınız mı, nasıl olmalıymış? İşte böyleinden örnek almalı. Sizin bu zat, hakçası, onlardan değil. Onun dindarlığını büyük bir hüsnüniyetle göklere çıkarıyorsunuz, ama öyle sanıyorum ki bu işte yanıyorsunuz; o, birtakım yalancı hareketlerle, sizin gözünüzü boyuyor.

ORGON. — Sevgili kayınbiraderim efendim, bitirdiniz mi sözünüzü?

CLÉANTE. — Evet.

ORGON. — Çok şükür, müsaadenizle.
(Gitmek ister).

CLÉANTE. — Yalnız, bir kelime daha, kardeşğim. Bu bahsi burada keselim. Valère'i damat edeceğinize dair kendisine söz vermişsiniz, biliyorsunuz, değil mi?

ORGON. — Evet.

CLÉANTE. — Üstelik böyle hayırlı bir iş için gün bile kesmişsiniz.

ORGON. — Doğru.

CLÉANTE. — Düğünü niçin geciktiriyorsunuz öyleyse?

ORGON. — Kimbilir?

CLÉANTE. — Yoksa başka bir niyetiniz mi var?

ORGON. — Belki.

CLÉANTE. — Sözünüzden cayıyor musunuz yoksa?

ORGON. — Öyle bir şey söylemedim.

CLÉANTE. — Caymak için de hiçbir sebep yok zaten.

ORGON. — Belli olmaz.

CLÉANTE. — Vereceğiniz cevap, üst tarafı, bir kelimelik şey. Bunun için bu kadar düşünüp taşınmaya ne hacet? Valère beni size bilhassa bu işi görüşmek için gönderdi.

ORGON. — Güzel, Allah razı olsun.

CLÉANTE. — Peki ne diyeceğim şimdi ona?

ORGON. — Ne isterseniz diyin.

CLÉANTE. — İyi ama, sizin niyetiniz ne ise bunu da bilmek lâzım; nedir, söylesenize.

ORGON. — Takdir ne ise o olur.

CLÉANTE. — Doğru dürüst konuşalım. Valère'e bir söz vermişsiniz. Sözünüzü tutuyor musunuz, tutmuyor musunuz?

ORGON. — Allaha ısmarladık.

CLÉANTE. — Valère'e yazık olacak diye korkuyorum. O kadar seviyor ki. Bari gideyim de bütün olup biteni kendisine anlatayım.

PERDE II

SAHNE I

ORGON, MARIANE

ORGON. — Mariane.

MARIANE. — Buyurun, babacığım.

ORGON. — Yaklaş azıcık, sana gizli bir diyeceğim var. *{Küçük bir odanın kapısından içeri bakar}*.

MARIANE. — Ne aradınız?

ORGON. — Kimse olmasın diye baktım. Konuştuklarımızı dinlemesinler. Çünkü bu odadan insanı dinliyebilirler. Ama ne ise, yalnızmışız. Mariane, ben seni hep uysal tabiatlı bir kız diye bilirim. Kendini bana her zaman sevdirmişindir.

MARIANE. — Eksik olmayın, babacığım.

ORGON. — Evet, kızım, benim bu sevgime lâyık olmak istersen sen de beni memnun etmekten başka hiçbir şey düşünmemelisin.

MARIANE. — Elbette, babacığım.

ORGON. — Mükemmel, söyle o halde şimdi, şu bizim misafir Tartuffe hakkında ne düşünüyorsun?

MARIANE. — Kim, ben mi?

ORGON. — Evet, sen. Yalnız, düşün taşın da öyle cevap ver.

MARIANE. — Vallahi, ne desem? Ne istiyorsan öyle söyleyeyim.

ORGON. — Güzel! Söyle bakalım öyleyse, kızım, onun bütün şahsiyetinde büyük bir liyakat parıltısı olduğunu, kendisinden senin de pek hoşlandığını, seni ona vermek istersem bundan pek ziyade memnun olacağını söyleyiver bakayım, kızım. Ha?

MARIANE, bayretle irkilir. — Ha?

ORGON. — Nasıl?

MARIANE. — Efendim?

ORGON. — Ne?

MARIANE. — Yoksa yanlış mı anladım?

ORGON. — Ne gibi?

MARIANE. — Ne, ne; ne diyeceğim, babacığım, kimden hoşlanacakmışım, da beni ona verirseniz ziyadesiyle memnun olacağımı söyleyecekmişin?

ORGON. — Tartuffe'den canım.

MARIANE. — Vallahi, böyle bir şey katiyen düşünmedim, babacığım. Niçin beni yalan söylemeye mecbur ediyorsunuz?

ORGON. — Ama ben, olsun istiyorum. Öyle karar verdim. Benim istemem senin için de kâfi sebep değil mi?

MARIANE. — Nasıl, babacığım, demek sizin istediğiniz...?

ORGON. — Evet, seninle evlendirerek Tartuffe'ü kendi aileme sokmak istiyorum. Senin kocan olacak, öyle mücaşip gördüm. Nasıl ki senin arzuların ...

SAHNE II

DORINE, ORGON, MARIANE

ORGON. — Ne arıyorsun orada? Pek mi, merak oldu, gelmiş öyle utanmadan bizi dinliyorsun?

DORINE. — Böyle bir dedikodu birtakım haklı şüphelere mi dayanıyor, yoksa rasgele mi çıkmış, doğrusu bilmiyorum. Ama bana bu evlenmeden bahsettiler. Bense tamamiyle saçma buldum.

ORGON. — Neden? O kadar inanılmıyacak bir şey mi ki bu?

DORINE. — O kadar inanılmıyacak bir şey ki, size bile efendim, size bile inanmıyorum.

ORGON. — Ben inandırmasını da bilirim.

DORINE. — Siz artık onu benim külâhıma anlatın.

ORGON. — Zamanı gelince görürsün.

DORINE. — Lâf!

ORGON. — Kızım, ben şaka falan söylemiyorum.

DORINE. — Haydi siz babanıza bakmayın, efendim. O, işin alayında.

ORGON. — Ben size ne dedim...

DORINE. — Efendim, ne yapmanız nafile, dünyada inandıramazsınız.

ORGON. — Şimdi kafamı kızdıracaksın...

DORINE. — Peki, peki, dediğiniz olsun; ama böyle olması sizin için daha kötü. Vallahi olur şey değil! Gören de sizi akli başında bir adam zanneder. Şu koskoca sakalınıza bakın. Deli mi oldunuz da...?

ORGON. — Dinle beni. Sen de başımıza kâhya kesildin, bu halin hiç hoşuma gitmiyor. Ayağını denk al evlâdım.

DORINE. — Rica ederim, efendim, birbirimize kızmadan konuşalım. Böyle oyunlar tertipleyip elâlemlerle alay mı etmek istiyorsunuz? Kızınız hiç de bu yobazın dengi değil. Zaten herifin işi başından aşkın. Sonra, böyle bir izdivaçtan elinize ne geçecek? Bunca malınız, mülkünüz var. İşiniz mi kalmadı, durup dururken, zibidin birini kendinize damat edineceksiniz?

ORGON. — Sus. Aklını başına al, eğer o zatın malı mülkü yoksa asıl bunun için kendisine hürmet etmek lâzım ya. Sen onun fakirliğine ne bakıyorsun? Fakir ama gönlü temiz. Oy-

le fakirlik dostlar başına. Varını yoğunu, nihayet, fenaya rağbet etmeyip ahret kaygusuna düşmüş olması yüzünden kaybetmiş. Ama benim yardımımı pekâlâ bu sıkıntıdan kurtulup eski varlıklı haline dönebilir. O kadar mal mülkle de bir insanın bir memlekette mükemmelen hatırı sayılır. Canım, zaten bir kişizadeymiş.

DORINE. — Evet, ama rivayet kendinden; bu kadar kendini beğenmişlik de, efendicğim, dindarlığa sığmaz. Bir insan ki, ömrünü ibadetle geçirir, fani dünya lezzetine itibar etmez, aslıyle nesliyle bu kadar öğünmemelidir. Bir zahidin yakışığı alçak gönüllüktür; yoksa böyle, onun gibi, benlik hırsı değil. Bu kadar azamet de ne oluyor?.. Ama galiba sözlerim size dokunuyor. Ne ise, soyunu sopunu bir tarafa bırakalım da kendinden bahsedelim. Böyle bir kızı onun gibi bir adama, bir parçacık olsun yüreğiniz sızlamadan, verebilecek misiniz sahi? Her şeyin bir edebi, erkânı vardır, böyle bir evlenmenin sonu nereye varır acaba, bunları bir düşünmeniz icabetmez mi? Bir kızı evlendirirken onun zevklerine karşı geldiniz mi şunu da aklınıza koyun: namusu tehlikededir. Kadın kısmının ırziyle, namusiyle yaşaması, her şeyden evvel kocasına bakar. Her tarafta boynuzlarını dallanmış, budaklanmış gördüğümüz o kocalar, karılarının bu hale gelmesine kendileri sebep olmuşlardır. Uzun lâtin kısası, bir cins kocalar vardır ki onlara kolay kolay sadık kalınmaz. Bir baba

kızını nefret ettiği bir adamla evlendirir, kızı da bu yüzden birtakım günahlar işleyecek olursa bu günahların hesabını yarın ahrette babasından sorarlar. Böyle bir niyetin başınıza neler getireceğini siz düşünün artık.

ORGON. — Her iş bitti de, ne yapıp ne edeceğimi bundan soracağım.

DORINE. — Sorsanız iyi edersiniz.

ORGON. — Bu dırdırlarla oyalanmıyalım, kızım, ben sana kimin münasip olacağını bilirim. Üstelik babamın da. Gerçi senin için Valère'e söz vermişim. Ama öteki beriki kumara meyli olduğunu söylüyor. Ben de Allaha karşı imanının biraz zayıf olmasından şüpheleniyorum. Kilsenin, semtine uğradığını görmedim.

DORINE. — O da ille sizin gittiğiniz saatte mi gitsin istiyorsunuz? Bütün o gösteriş için gidenler gibi?

ORGON. — Sizin fikrinizi soran olmadı. Evet. Halbuki öteki öyle mi? Allaha bağlılıktan yana dünyada bir tane. Öyle bir hazine ki eşi menendi yok. Böyle bir izdivaçla ne muradın varsa hep sine ereceksin; bu evlenme senin için bir zevk, bir refah membaı olacak. Başbaşa, sevişe, koklaşa güller gibi, kumrular gibi yaşıyacaksınız. Aranızda hiçbir tatsızlık olmayacak. Ona ne istesen yaptıracaksın.

DORINE. — Mariane mı? Mariane onu suya

götürür de susuz getirir. Size bir de senet veriyim isterseniz.

ORGON. — Allah Allah, bunlar da ne biçim lâkırdılar?

DORINE. — Eee, ne yaparsınız? Olacağına bakın; herif müstait. Kızınız istediği kadar namus-u mücessem olsun, adamcağızın alınyazısı değişmez, efendim.

ORGON. — Boyuna sözümü kesme, çeneni tut biraz. Her işe burnunu sokmasan olmaz sanki.

DORINE. — Ben sizin iyiliğiniz için söylüyorum, efendim.

(Orgon, tam kızına bir şey söylemek üzere döndüğü sırada Dorine onun sözünü keser.)

ORGON. — Ziyade olsun, karışmasan daha makbule geçecek.

DORINE. — Hiç sizi sevmesek..

ORGON. — İstemiyorum, sevme.

DORINE. — Vallahi, efendim, siz ne dersenez deyin, ben sevmek istiyorum.

ORGON. — Allah Allah!

DORINE. — Sizin şerefınızı her şeyden üstün tutarım. Gelecek öteki beriki, bıyık altından gülmeye başlayacaklar, işte buna dayanamıyorum.

ORGON. — Sen çeneni tutmıyacak mısın?

DORINE. — Böyle bir evlenmeyi hoş görünize gönlüm razı olmuyor.

ORGON. — Susar mısın, susturayım mı, hınzır fesat?

DORINE. — Ya, demek ki hem zahitlik, hem de hiddet öyle mi?

ORGON. — Öyle, bu saçmalardan fena halde kafam kızmaya başladı. Sana son defa söylüyorum; sus.

DORINE. — Peki ağzımı bile açmıyorum. Ama aklımdan olsun geçiririm ya.

ORGON. — Aklından geçir. Tek çenen dursun. Yoksa... İşte o kadar. *(Kızına dönerek)* Her ciheti iyice düşündüm, taşındım.

DORINE. — Söylemezsem şimdi patlıyacağım. *(Orgon başını çevirir çevirmez Dorine susar.)*

ORGON. — Tartuffe pek o kadar yakışıklı bir adam değildir. Ama...

DORINE. — Yakışıklı bir maymundur.

ORGON. — Öbür meziyetlerinden hiçbirine ısınmasan, yine de...

DORINE. — Ne yağlı kuyruk, ne yağlı kuyruk! *(Orgon geriye döner, kollarını kavuşturup Dorine'e bakar.)* Ah, bir onun yerinde olsaydım da beni zorla evlendirmeye kalksalar, alimalah bilirdim yapacağımı. Kadın kısmı istedi mi kendine edilenlerin acısını nasıl çıkarır, düğün biter bitmez gösterirdim.

ORGON. — Demek ki sözlerime kulak asan olmyacak!

DORINE. — Ne diye üstünüze alınıyorsunuz? Ben size söylemiyorum ki!

ORGON. — Bana söylemiyorsun da ne halt ediyorsun?

DORINE. — Kendi kendime konuşuyorum.

ORGON. — Ya! Elimin tersiyle bir tane aşk edeceğim, anlayacak dünyanın kaç bucak olduğunu. (*Elini tokat atmaya hazır bir vaziyete getirir; ara sıra dik dik Dorine'e bakar. Dorine konuşmadan durur.*) Kızım, benim fikrimi senin de kabul etmen lâzım... Evvelâ inanmalısın ki... Sana münasip gördüğüm bir koca... (*Dorine'e*) hadiseneye, ne diye kendi kendine konuşuyorsun?

DORINE. — Konuşacak şeyim yok ki.

ORGON. — Bir kelime, canım.

DORINE. — Canım istemiyor.

ORGON. — Ha şöyle, yola gel. Söyleseydin görürdün gününü.

DORINE. — Budala mıyım?

ORGON. — Hasılı, kızım, itaat lâzım. Ben kimi beğenmişsem itirazsız kabul edeceksin.

DORINE, kaçarak. — Ben olsam böyle kocaya dünyada varmam.

ORGON, Dorine'e bir tokat atmak ister, Dorine çekilince eli boşa gider. — Bu ne Allah'ın belâsı şey, kızım; bununla, günaha girmeden, geçinmek kabil değil. Musibetin yüzünden

ne söyleyeceğimi şaşırdım. Öyle küstahça lâf ediyor ki kan beynime çıkıyor. Biraz hava alayım da kendime geleyim bari.

SAHNE III

MARIANE, DORINE.

DORINE. — Yahu, diliniz mi tutuldu? Siz mi konuşacaksınız, ben mi konuşacağım? Size olmayacak şeyler teklif etsinler, yine de, put gibi, hiç ses çıkarmadan durun.

MARIANE. — Bir baba ki yalnız kendi dediği dedik, ne yapayım?

DORINE. — Ne mi yapasınız? Böyle bir belâyı önlemek için ne lâzımsa onu yapacaksınız tabii.

MARIANE. — Peki neymiş o?

DORINE. — Diyeceksiniz ki, gönül ferman tanımaz. Öyleya kendiniz için mi evleniyorsunuz, babanız için mi? Ona bunu söyleyeceksiniz. Mademki evlenen sizsiniz, kocayı beğenmek de size düşer, ona değil. Eğer Tartuffe'çüğü gözüne bu kadar şirin görünüyorsa ne duruyor, kendi varsın bari.

MARIANE. — Doğrusu, üstümde bu kadar nüfuzu olan bir babaya da gözüme yedirip bir şeycik söyleyemem.

DORINE. — Ama bir düşünelim. Valère'in

sizin için yapmadığı kalmadı. Şimdi doğrusunu söyleyin, onu seviyor musunuz, sevmiyor musunuz?

MARIANE. — Vallahi, çok insafsızsın Dorine! Ne türlü sevdiğimi bilirsin, bunu sormak sana yakışır mı? Sana yüz kere içimi dökmedim mi? Onu nasıl deli gibi sevdiğimi bilmiyor musun?

DORINE. — Öyle söylüyorsunuz ama, bakalım, doğru mu söylüyorsunuz, ne bileyim? bakalım sahiden mi seviyorsunuz?

MARIANE. — Haksızlık ediyorsun, Dorine: ben şimdiye kadar, duygularımı az mı açığa vurdum?

DORINE. — Pekâlâ, demek ki seviyorsunuz?

MARIANE. — Ah, hem de nasıl!

DORINE. — Görünüşe bakılırsa, o da sizi seviyor.

MARIANE. — İnanıyorum.

DORINE. — Yani, her ikiniz de birbirinizle bir an evvel evlenmek için yanıp yanıp tutuşuyorsunuz, değil mi?

MARIANE. — Elbette.

DORINE. — Peki, ya öteki mesele, onun için ne düşünüyorsunuz?

MARIANE. — Zorlıyacak olurlarsa kendimi öldürmekten başka çare yok diye düşünüyorum.

DORINE. — Vallahi iyi çare, bakın bu hiç aklıma gelmemişti. Bu dertten kurtulmak için

ölmekten başka yapacak şeyiniz yok. Mükemmel bir çare doğrusu. Muhakkak, harikâ deva. Hani yok mu, böyle konuştuğunuzu duydukça zıvanadan çıkıyorum

MARIANE. — Aman yarabbi! Bu ne şiddet, Dorine! Hiç de insanların derdine ortak oluyorsun.

DORINE. — Hakkınızı müdafaa edecek yerde yumuşayıveriyorsunuz. Sonra da gelmiş bana birtakım boş lâflar söylüyorsunuz. Böylesinin derdine ne diye ortak olayım?

MARIANE. — Ne yapayım? Elimde değil.

DORINE. — İyi ama, sevda işinde de biraz cesaretli olmak lâzım.

MARIANE. — Peki, Valère'i sevmekle cesaretli olduğumu göstermedim mi? Babamı razı edip beni almak da artık ona düşmez mi?

DORINE. — Hele şu söylediğiniz lâfa bakın. Babanız şayet nuhusetin biriye, bir defa da bu Tartuffe'e tutulduysa, sizi evlendirmek için verdiği sözden caydıysa kabahat sizin zavallı Valère'de midir?

MARIANE. — İyi ama, ne yapayım? Açıktan açığa ayak direyip «Ben gönlümü Valère'e kaptırdım, Tartuffe'ü istemem» mi diyeyim? Valère gözüme ne kadar hoş görünürse görünsün, onun için nasıl bütün iffetimi ayaklar altına alır, nasıl bir babaya karşı dururum? Elâlemin diline mi düşeyim istiyorsun?..

DORINE. — Hayır, hayır, ben hiçbir şey istemiyorum. Ama anlıyorum ki siz Mösyö Tartuffe'e varmak istiyorsunuz? Düşünüyorum da sizi bu evlenmeden vazgeçirmeye çalışmakla ne kadar hata edecektim, anlıyorum. Arzularınıza karşı gelmiye ne hakkım var? Aslına bakarsanız pekâlâ da bir kismet. Mösyö Tartuffe. Oh, aman ne güzel! Sahi söylüyorum, Mösyö Tartuffe, şöyle bir düşünülecek olursa, hiç de yabana atılacak bir adam değil. Onun gibi bir adamın karıçığı olmak az saadet sayılmaz. Şanına dünya âlem hayran; inanmazsanız kendisine sorun, bakın memleketinde nasıl kişizadeymiş; pekâlâ yüzü gözü de yerinde; penbe penbe kulaklar, elma gibi yanaklar. Böyle bir koca ile beraber yaşamıya da doğrusu doyum olmaz.

MARIANE. — Aman Allahım!...

DORINE. — Bu kadar güzel bir adamın karısı olduğunuz gün kimbilir ne kadar sevineceksiniz.

MARIANE. — Ah, Allahaşkına, bırak bu lâkırdıları. Bana yardım et, beni bu Tartuffe belâsından kurtar. Ne dersen yapmıya hazırım.

DORINE. — Hayır, hayır, bir genç kız her şeyden evvel babasının sözünü tutmalıdır; kızını koca yerine bir maymuna verse razı olmalıdır. Kısmetiniz güzel. Ne diye şikâyet ediyorsunuz? Yarın öbür gün arabalara binip onun memleketine gideceksiniz. Bir sürü hısım akrabanız olacak.

Onlarla güzel güzel sohbetler edeceksiniz. İlk sizi memleketin eşrafiyle görüştürecekler. Onlar size «Hoş geldin» e gelecek, siz de onlara teşekkürle gideceksiniz. Muhtarın hanımıydı, hâkimin karısıydı, hepsi altınıza o canım açılır kapanır iskemlelerden koyup iltifat edecekler. Karnaval zamanları, iki tane zurnadan ibaret çalgıyı dinleyip kendinizi baloda sanacaksınız. Kimi zaman da panayır maymunlarını, kuklakları seyredeceksiniz. Ama olur ki kocanız....

MARIANE. — Ah! Sen beni öldüreceksin. Bunları bırak da bir çare bulmaya bak.

DORINE. — Kulunuzu mazur görün efendim.

MARIANE. — Aman, Dorine, kurbanın olayım.

DORINE. — Hayır, akıllanmanız için bu işin olması lâzım.

MARIANE. — Kuzum!

DORINE. — Hayır.

MARIANE. — Peki, derdimi açıkça söylersem...

DORINE. — Nafile, nafile. Sizin lâyığınız Tartuffe evlenin bakın, tadına doyamıyacaksınız.

MARIANE. — Bilirsin, derdimi daima sana açarım. Ne olur, benim hatırım için de...

DORINE. — Hayır! Vallahi de, billâhi de Tartuffe hatun olacaksınız¹.

¹ Mollère burada *tartuffier* (tartufflenmek, tartufflemek) gibi bir kelime kullanmış. Fakat bu kelimeyi Türkçeye bu tarzda tercüme etmek imkânı olmadığı için, güzel olmasına rağmen, yukarıdaki şekil tercih ettim. O. V.

MARIANE. — Ya! Pekâlâ! Mademki kaderim seni ilgilendirmiyor, artık beni üzüntülerimle başbaşa bırak öyleyse. Ben kendi derdimle kendim kavrulur, bu acıları kökünden temizleyecek ilâcı kendim bulurum. (*Gitmek ister*).

DORINE. — Haydi haydi, gelin. Öfkem geçti. Yine de yüreğim dayanmaz.

MARIANE. — Bana bu gadirliği reva görecek olurlarsa, işte şuraya yazıyorum, Dorine, hâlâs olmam ölürüm.

DORINE. — Hiç tasa etmeyin. Elbette bir yolu bulunup önüne geçilir. Hah, işte Valère, sevgiliniz.

SAHNE IV

VALÈRE, MARIANE, DORINE

VALÈRE. — Birşey duydum, efendim, hiç ummuyordum; güzel doğrusu.

MARIANE. — Ne duydunuz?

VALÈRE. — Tartuffe'le evleniyormuşsunuz.

MARIANE. — Evet, babam aklına böyle bir şey koymuş.

VALÈRE. — Efendim, babanız...

MARIANE. — Fikrinden caymış. Bunu da bana daha demin söyledi.

VALÈRE. — Sahi mi?

MARIANE. — Sahi ya. İlle de evleneceksiniz diyor.

VALÈRE. — Peki sizin niyetiniz nedir, efendim?

MARIANE. — Bilmem ki.

VALÈRE. — Güzel cevap doğrusu. Demek bilmiyorsunuz, öyle mi?

MARIANE. — Bilmiyorum.

VALÈRE. — Bilmiyor musunuz?

MARIANE. — Siz bir akıl öğretsenize bana.

VALÈRE. — Ne aklı öğreteyim, evlenin bari.

MARIANE. — Evleneyim mi?

VALÈRE. — Öyle ya.

MARIANE. — Sahi mi söylüyorsunuz?

VALÈRE. — Elbette! Size anlî şanlı bir koca bulmuş. Sözü'nü dinlemek lâzım.

MARIANE. — Peki öyle ise, ben de sözünüzü 'dinliyeceğim.

VALÈRE. — Evet, içiniz bile sızlamadan, değil mi?

MARIANE. — Tabii, söylerken sizin içiniz sızladı mı?

VALÈRE. — Ben onu siz memnun olasınız diye söyledim.

MARIANE. — İyi ya işte, ben de tavsiyenizi, siz memnun olasınız diye, tutacağım.

DORINE, sabnenin dip tarafına çekilerek — Bakalım iş nereye varacak.

VALÈRE. — Demek sizin de sevginiz buymuş? Demek beni aldatıyormuşsunuz ki...

MARIANE. — Rica ederim, artık bundan hiç bahsetmiyelim. Bana koca olarak teklif ettikleri adamı kabul etmemi açıkça söylediniz. İşte ben de açıkça söylüyorum: kabul edeceğim. mademki bana bu nasihati iyiliğim için verdiniz.

VALÈRE. — Şimdi de kabahati benim üzerime atmayın. Siz kararınızı evvelden vermişsiniz. Sözüünüzden dönüyorsunuz, dönersiniz ya; bunu haklı göstermek için, böyle sudan bahanelere ne lüzum var?

MARIANE. — Evet, öyledir, doğru söylüyorsunuz.

VALÈRE. — Elbette, o kadar iyi biliyorum ki, kalbinizde benim için bir defacık olsun, gerçekten bir muhabbet duymadınız.

MARIANE. — Ne desem boş. Böyle düşünmekte serbestsiniz.

VALÈRE. — Evet, evet, serbestim; ama durun, değil mi ki siz beni böyle ayaklar altına aldınız, size aynı oyunu ben sizden evvel oynayacağım. Kimi alacağımı da biliyorum.

MARIANE. — Hiç şüphe etmem. Nice günülleri baştan çıkaracak kadar değeriniz...

VALÈRE. — Değeri falan bırakalım bir tarafa. Ondan yana fıkara olduğum muhakkak. Şu bana ettiğinizden belli. Ama başka bir ka-

dından iyilik göreceğimi de ummuyor değilim. Sizden boşalan yeri hiç çekinmeden dolduracaklar var.

MARIANE. — Elbette! Böyle bir değişiklikte yasını tutacak değilsiniz ya.

VALÈRE. — Bunun için elimden geleni yapacağım. İnanabilirsiniz. Çünkü bir defa gönülden çıkarıldık mı halkın gözünde iki paralık olduk demektir. Ne yapıp yapıp biz de onu unutmaliyiz. Ama bütün bütün unutmuyormuşuz; hiç olmazsa unutmuş gibi görünürüz ya. Öyle bir zaaf ki affedilmesi imkânsız. Bizi terk edeni sevmek!

MARIANE. — Bu duyguların isaletine, kibarlığına da diyecek yok doğrusu.

VALÈRE. — Tabii, herkes böyle düşünür. Nedir yani? Kıyamete kadar âteş-i aşkınlımla yanıp kül mü olacağım? Siz beni beğenmeyecek, göz göre göre, elâlemin kollarında ömür süreceksiniz, ama ben, o reddettiğiniz kalbi kimseye veremeyeceğim, öyle mi?

MARIANE. — Yoo, kim demiş vermeyin diye. Bence bu iş şimdiye kadar olmalıydı bile.

VALÈRE. — Olmalı mıydı?

MARIANE. — Öyle ya.

VALÈRE. — Bu kadar hakaret yeter, efendim; ben de, şimdiden tezi yok, dediğiniz gibi yapacağım (*gidip gidip döner*).

MARIANE. — Mükemmel!

VALÈRE. — Yalnız şunu unutmayın ki, beni bu işe mecbur eden sizsiniz.

MARIANE. — Unutmam.

VALÈRE. — Sizin hareketinize karşılık yapıyorum bunu.

MARIANE. — Benim hareketime karşılık olsun.

VALÈRE. — Yetişir; dediğiniz olacak.

MARIANE. — Aman ne iyi!

VALÈRE. — Bir daha beni görüp göreceğiniz budur.

MARIANE. — İnşallah (yürür, tam kapıya yaklaşırken geri döner.)

VALÈRE. — Hı?

MARIANE. — Ne?

VALÈRE. — Beni çağırmadınız mı?

MARIANE. — Ben mi? Rüya mı görüyorsunuz?

VALÈRE. — Öyle mi? Pekâlâ, ben de yoluğa gidiyorum o halde. Allaha ısmarladık, efendim.

MARIANE. — Yolunuz açık olsun.

DORINE. — E vallahi, siz çıldırmışsınız. Bakayım sonu nereye varacak dedim, sesimi çıkarmadım. Hey! Baksanıza senyör Valère (Valè-

re'i kolundan tutup durdurmak ister, Valère'ye mukavemet ediyormuş gibi yapar).

VALÈRE. — Ne var? Ne istiyorsun Dorine?

DORINE. — Gelin buraya.

VALÈRE. — Hayır, hayır, hiddetimi yenemiyorum, bırak da gidip Mariane'ın arzusunu yerine getireyim.

DORINE. — Durun.

VALÈRE. — Hayır, bırak; bu iş bitti artık.

DORINE. — Aman yarabbi!

MARIANE. — Beni görmeğe tahammülü yok, burada bulunuşum onu rahatsız ediyor. İyisi mi, ben gideyim de, o kalsın bari.

DORINE, Valère'i bırakıp Mariane'a koşar — Haydiü, şimdi de öteki. Nereye gidiyorsunuz?

MARIANE. — Bırak.

DORINE. — Döneceksiniz.

MARIANE. — Hayır, hayır, Dorine; boşuna uğraşıyorsun beni alıkoymak için.

VALÈRE. — Anlıyorum. Benim burada bulunuşumdan muazzep oluyor. En iyisi çekileyim, gideyim de, onu da bu azaptan kurtarayım.

DORINE, Mariane'ı bırakıp Valère'e koşar — Yine mi! Hay Allah müstahakınızı versin. Hayır, geleceksiniz diyorum. Bırakın bu cilveleri de ikiniz birden gelin şuraya. (İkisini de teker teker, ellerinden tutup çeker).

VALÈRE. — Peki, meramın nedir?

MARIANE. — Ne yapmak istiyorsun?

DORINE. — İkinizi bir araya getirip başınızı bu deritten kurtarmak istiyorum. Siz deli misiniz. Böyle kavgalar, gürültüler ediyorsunuz?

VALÈRE. — Bana neler söyledi, duymadın mı?

DORINE, Mariane'a — Siz de aklınızı mı kaybettiniz, ne diye bu kadar hiddetleniyorsunuz?

MARIANE. — Görmedin mi, bana neler etti?

DORINE. — İkinizinki de saçma. (*Valère'e*) İşte ben şahidim, bu kızın size varmaktan başka hiçbir derdi yoktur. (*Mariane'a*) Valère'in de sizden başka bir sevdiği varsa, sizin kocanız olmaktan başka bir şey arzu ediyorsa Allah beni kahretsin.

MARIANE. — Peki o halde niçin bana öyle bir tavsiyede bulunuyor?

VALÈRE. — Niçin öyle bir tavsiyede bulunmamı istiyor?

DORINE. — Siz ikiniz de çıldırmışsınız. Verin bakayım şu ellerinizi. (*Valère'e*) Haydisenize.

VALÈRE, Elini Dorine'e vererek — Elimi vermişim ne fayda?

DORINE, Mariane'a — Haydi siz de.

MARIANE, aynı şekilde elini uzatarak — Bunlardan ne çıkar sanki?

DORINE. — Allah Allah! Çabuk olun biraz. Yürüyün. Merak etmeyin birbirinizi zannettiğinizden fazla seviyorsunuz. (*Mariane'la Valère bir müddet birbirlerine bakmadan el ele dururlar.*)

VALÈRE, Mariane'a doğru döner. — Bari bu işler istemiye istemiye olmasın. İnsana hiç kin duymadan bakın biraz. (*Mariane gözlerini Valère'e çevirir, başıfşe gülümser.*)

DORINE. — Ben size doğrusunu söylüyeyim mi, âşık kısmı deli gibi bir şey oluyor.

VALÈRE. — Bakın, şimdi sizden şikâyetçi olsam hakkım yok mu? Allah için saklamayın ama, hainlik değil mi bu yaptığınız, bana böyle şeyler söylemekten zevk mi duyuyorsunuz?

MARIANE. — Ya siz, az mı hainsiniz?

VALÈRE. — Şimdilik bırakalım bu münakaşayı, sonra konuşuruz. Bu münasebetsiz evlenmeyi önlemek için ne yapmak lâzım, onu düşünelim.

MARIANE, Dorine'e — Sen söyle bakalım, bu iş için ne gibi tedbirler almak lâzım.

DORINE. — Her çareye başvuracağız. Babanız bunlara pek kulak asmıyacak, ne desek boş ama; siz yine, babanızın hareketi ne kadar saçma olursa olsun, kuzu gibi, onun isteklerine boyun eğmiş görüneceksiniz. Görüneceksiniz ki başımız dara geldi mi işi savsaklayıp bu evlenmeyi geri bırakabilelim. Her derdin devası zaman

kazanarak bulunur. Kimi gün birdenbire hastalanıverecek, düğün gününü uzatacaksınız. Kimi gün bazı uğursuzluklar icadedeceksiniz. Meselâ, aksilik buya, sokakta bir cenazeye raslamış olacaksınız. Kimi gün bir ayna kırılacak, kimi gün rüyanızda bulanık su göreceksiniz. Elimizdeki en iyi koz şu ki, ağzınızla «evet» demedikçe sizi evlendirmez, başkasına veremezler. Yalnız, işi daha iyi beceribilmemiz için, bana öyle geliyor, sizin böyle başbaşa verip konuştuğunuzu görmemeliler. (*Valère'e*) Siz şimdi gidin, hemen, ahbablarınızı bulun, size verilen sözün yerine getirilmesi için yardımlarını temin edin. Biz de gidip ağabeyisini bir kışkırtalım, Üvey annesini de kendimizden tarafa alalım. Haydi şimdilik allahaismarladık.

VALÈRE, Mariane'a — Biz yine elimizden geleni yaparız ama, doğrusu ya asıl ümidim sizde.

MARIANE, Valère'e — Babamın kararı ne olacak bilemem, ama ben, Valère'den başka kimsenin olmayacağım.

VALÈRE. — Beni ne kadar sevindiriyorsunuz! Ne yaparlarsa yapınlar...

DORINE. — İlâhî. Şu âşık maşuk milleti de çene çalmaktan yorulmaz. Haydi, diyorum size.

VALÈRE, bir adım atar, geri döner — Hasılı...

DORINE. — Amma da çene! Haydi bakalım, siz şuradan; siz de buradan. (*İkisini de ite kaka çıkarır.*)

PERDE III

SAHNE I

DAMIS, DORINE

DAMIS. — Başıma taş yağsın, dünya âlem yüzüme tükürsün, eğer ben de şimdiden sonra kimseyi dinlersem, aklıma eseni yapmazsam.

DORINE. — Aman efendim, bu kadar hidetlenmeyin; babanız onu lâf olsun diye söyledi. Her akla gelen şey yapılmaz ya. Düşünmek başka şey, yapmak başka. İkisinin arasında dağlar var.

DAMIS. — Yok, yok ben bu edepsiz herifin dalaverelerine engel olmalıyım. Çok değil, iki çift sözüm var ona.

DORINE. — Hele biraz bekleyin bakalım. Üvey anneniz onun da hakkından gelir, babanızında. Bırakın münasibi neyse o yapsın. Tartuffe üzerinde epey nüfuzu vardır. İsteddiği gibi sözünü dinletir. Tartuffe de onun sözünden çıkmaz, bir dediğini iki etmez. Hattâ onda biraz gönü bile olabilir. Ah, hani öyle bir şey olsa, enfes olurdu, üvey anneniz sırf sizin için Tartuffe'le görüşmek istiyor; sizi telâşa veren bu evlenme

meselesi hakkında onun fikrini şöyle bir yoklayacak; arzularını öğrenecek, eğer bu işten bir menfaat bekliyorsa, sonunun hiç de iyi olmayacağını kendisine söyleyecek. Tartuffe'ü ben de arardım, uşağı ibadetle meşgul olduğunu söyledi, fakat neredeyse aşağı ineceğini de ilâve etti. Rica ederim, siz artık gidin, ben onu yalnız bekliyeyim.

DAMIS. — Bu görüşmede ben de bulunabilirim.

DORINE. — Olmaz, olmaz; başbaşa kalmalılar, kimse bulunmamalı.

DAMIS. — Ben bir şey söylemeyeceğim.

DORINE. — Olur mu? Sizin hemen hiddetlenivereceğinizi hepimizi biliriz. Bu haliniz de işleri bozmak için birebir. Haydi siz gidin.

DAMIS. — Hayır, öfkelenmem, görmek istiyorum onları.

DORINE. — Amma da münasebetsizsiniz, geliyor, haydi çekilin şuradan.

(*Damis sabnenin dip tarafında bulunan odaya girer, saklanır.*)

SAHNE II

TARTUFFE, DORINE.

TARTUFFE. — (*Dorine'i görünce*) Laurent, şu benim kıl gömleğimle çile kırbacımı al,

götür, yerlerine koy, Allaha dua etmeyi de unutma. Unutma ki sen kulunu dalâlete sürüklenmekten korusun. Ben gidiyorum. Arıyan olursa «mahpuslara sadaka dağıtmaya gitti» de.

DORINE. — Aman, ne yapmacıklar! Ne gösterişler!

TARTUFFE. — Bir şey mi dediniz?

DORINE. — Diyordum ki..

TARTUFFE, *cebinden bir mendil çıkarır* — Aman Allahım, rica ederim, konuşmaya başlamadan önce şu mendili alın.

DORINE. — Ne olacak?

TARTUFFE. — Gözüm görmesin, şu göğsünüzü kapatın. Böyle şeyler nefsi ifsadeder; akla günahkâr düşünceler getirir.

DORINE. — Ooo.. Maşallah, şeytana uymıya ne kadar da hazırmışsınız. Demek insan teni içini gıcıkıyor. Bu ne heyecan, anlamıyorum. Ben, kendi hesabıma, bu kadar çabuk heyecanlanmam. Hattâ sizi tepeden tırnağa çıplak görsen hiçbir şey duymam.

TARTUFFE. — Biraz daha edepli konuşsanız iyi edersiniz. Yoksa şimdi çekilir, giderim.

DORINE. — Yok, yok, merak etmeyin, ben gideceğim; siz rahatınıza bakın. Yalnız gitmeden önce bir sözüm var; madam sizinle görüşmek istiyor. Şimdi kendisi de buraya gelecek.

TARTUFFE. — Yaaa, öyle mi? Başüstüne.

DORINE, *kendi kendine* — Nasıl da yumuşuyor, vallahi düşündüğüm doğru galiba.

TARTUFFE. — Hemen gelecek mi?

DORINE. — İşte onun ayak sesleri her halde. Evet, evet, ta kendisi. Ben sizi yalnız bırakayım.

Düetim
Bu sahne de Elmire ile Tartuffe'nin konuşmaları.
na. Damis sahne olur -
SAHNE III

Tart
ELMIRE TARTUFFE

TARTUFFE. — Allah ruhunuza da, vücudu-
nuza da sağlıklar versin, ömrünüze bereket. Ben
âciz kulunun arzusu budur. Ben âciz kulu ki
kalbi yalnız onun aşkıyle çarpar.

ELMIRE. — Dualarınıza teşekkürler ederim.
Şöyle oturalım da rahat rahat konuşalım. (*Oturur*).

TARTUFFE, *oturur*. — Rahatsızlığınız na-
sıl? İyileştiniz mi?

ELMIRE. — Hamdolsun. Ateşim çabuk geçti,
çok sürmedi.

TARTUFFE. — Allah dualarımı kabul et-
mekle bana lâyük olmadığım bir lûtufta bulundu.
Hakikaten, bütün dualarımda bir an yoktur ki
sizin sıhhatinizi unutmuş olayım.

ELMIRE. — Benim için fazla üzölmüşsünüz.

TARTUFFE. — İndimde sıhhatiniz her şeyin
üstündedir. Keşke sizin yerinize ben hasta olsam.

ELMIRE. — Doğrusu, bu hareketinizle âlice-
naplığı son haddine vardırıyorsunuz. Bu iyilikle-
rinizi nasıl ödiyeceğim, bilemiyorum.

TARTUFFE. — Siz benim yapabildiklerim-
den çok daha fazlasına lâyiksınız.

ELMIRE. — Sizinle bir iş hakkında gizli
konuşmak istiyorum. Burası münasip işte, hazır
kimse de yok.

TARTUFFE. — Ah efendim, sizinle başbaşa
kalmak benim için ne saadet. Bu fırsatı bana
bahşetmesi için Cenabı Hakka gece gündüz ne
dualar ettim, ama bugüne kadar dileğimi yerine
getirmedi.

ELMIRE. — Sizinle bir mesele hakkında
konuşmak istiyorum, kalbinizi bana açınız, her
şeyi, olduğu gibi, söyleyiniz.

(*Damis konuşulanları dinlemek için görün-
meden kapıyı aralar*)

TARTUFFE. — Size içimi olduğu gibi açmak
benim de tek arzum. Buraya sizin güzelliğiniz
yüzünden dadananlar için çıkardığım gürültüleri
sakın öfkeme, kinime vermeyin. Bütün yaptık-
larımın sebebi öyle yürekten bir bağlılık; öyle
temiz bir duygu..

ELMIRE. — Muhakkak, ben de öyle zanne-
diyordum. Bütün endişeniz her halde benim se-
lâmetim içindir.

TARTUFFE, *Elmire'in parmaklarının ucunu sıkar.* — Evet, efendim, elbette; ruhumda sizin için öyle coşkun bir...

ELMIRE. — Öff, çok fazla sıkıyorsunuz.

TARTUFFE. — Muhabbetimin fazlalığından. Yoksa canınızı yakmak ister miyim. Kendi elimi kırarım da... (*Tartuffe elini Elmire'in dizine kor*).

ELMIRE. — Ne yapıyorsunuz?

TARTUFFE. — Elbisenize bakıyorum, ne yumuşak kumaş!

ELMIRE. — Ay, Allah aşkınıza bırakın, fena huylanırım. (*Elmire iskemlesini çeker. Tartuffe kendininkini yaklaştırır*)

TARTUFFE, *Elmire'in boynundaki ipekli yakayı elliyerek.* — Aman Yarabbim. İşte şurası fevkalâde. Zamanede de işçilik ne kadar ilerledi. Bu derece yüksek bir işçilik görülmemiştir.

ELMIRE. — Öyle. Ama bizaz da kendi işimizden konuşalım. Galiba kocam, sözünden caymak niyetindeymiş; kızını da size veriyormuş, söyleyin bakalım bana, doğru mu?

TARTUFFE. — Bana da fazla bir şey söylemedi; ama, efendim, doğrusunu söylemek lâzımsa, benim beklediğim saadet bu değil. Benim arzuladığım saadet büsbütün başka bir yerde.

ELMIRE. — Dünya işlerine rağbet etmiyorsunuz da ondan.

TARTUFFE. — Evet, ama, benim de kalbim var. Kalb bu, taş değil ya.

ELMIRE. — Bense sizin bütün arzularınızın Cenabı Hakka müteveccih olduğunu sanıyordum. Bana, bu fani dünyaya sizi bağliyacık hiçbir şey yokmuş gibi geliyordu.

TARTUFFE. — Bizi ilâhi güzelliklere bağliyan aşk fani güzelliklere duyduğumuz hissi yok edemez ki. Allahın yarattığı güzel eserler bizi kendine kolayca bendedebilir. Her halde ilâhi varlığın güzelliği sizin gibilerde tecelli edebiliyor. En nadir güzelliklerini size bahşetmiş. İşte hepsi yüzünüzde. Sizi görünce gözü kamaşmıyacık, kalbi heyecanlanmıyacık tek kişi yok. İnsan sizi, güzelliğinizi, mükemmelliğinizi görür de Allahın büyüklüğüne nasıl hayran olmaz, Kendi güzelliğini aksettirdiği çehrelerin en güzeli karşısında, içimde, önüne geçilmez coşkun bir aşk duyuyorum. Önceleri bu sevgi bana şeytanın bir oyunu gibi gelmişti. Korktum; sizi, beni dalâlete düşürecek ruhu habis sandım. Uzaklaşmaya karar verdim. Nihayet şunu anladım ki bu harikulâde güzelliğe karşı duyduğum his iffetle birleşirse, insanı günaha sürüklenmekten kurtarır. Böylece mücadeleden vazgeçtim, Size kalbimi vermenin büyük bir cüret olduğunu biliyorum. Fakat arzusunun gerçekleşmesi ben hakirin, ben zavallının naçiz gayretlerine değil, sizin lütfunuza bağli. Ümidim, rahatım, huzurum, hep sizin elinizde.

Bana hayır da sizden gelir, şer de. Dilerseniz meşut olurum, dilerseniz bedbaht.

ELMIRE. — Aşkdan ne de güzel bahsediyorsunuz. Hiç diyecek yok ama, doğrusu şaşmamak da elden gelmiyor. Ama öyle zannediyorum ki, sizin, arzularınıza biraz gem vurmanız lâzımdı. Bozuk bir niyet üzerinde bir parçacık olsun düşünmeliydiniz. Sizin gibi, dünyaya ün salmış bir din adamınıp...

TARTUFFE. — Din adamıyım ama, insanım da. Sizin ilâhi güzelliğiniz karşısında ihtiyar, elden, ister istemez gidiyor; insan düşünemez oluyor. Bu tarzda konuşmam size garip gelir, biliyorum, fakat ne yapayım efendim, ben de nihayet, melek değilim ya. Bunları bir günah sayıyorsanız kabahat bende değil, sizde, sizin güzelliğinizde. İnsan ölçülerini aşan güzelliğinizi o muhteşem parlaklığıyla gördüğüm an esiriniz oldum. O ilâhi bakışlarınızdaki sibir rubumun kapılarını zorla açtı. Oruçlar, dualar, niyazlar, hiçbiri kâr etmedi. Bütün adaklarımın, bütün niyazlarımın gayesi, döndü, doladı, güzelliğiniz oldu. Bakışlarımla, âhüzârımla bunu size binlerce defa anlattım. Şimdi de sözle anlatmaya çalışıyorum. Size lâyık olmıyan kölenizin çektiklerine bir bakın da, azıcık olsun insaf edin. Ne olur, beni biraz avuttun. Merhametiniz hiçliğime kadar inmeye tenzellül ederse, ey ilâhi kadın, size eşi görülmemiş bir imanla ebediyen bağlanırım. Korkmayın,

benim yüzümden şerefimiz tehlikeye düşmez. Vefasızlığından da endişeye lüzum yok. Kadınların deli divane oldukları o züppe âşıkların bütün yaptıkları kuru gürültü, bütün söyledikleri safsatadır. Durmadan muvaffakiyetlerini anlar, böbürlenirler. Kadınlardan bir parçacık gülyüz görmesinler. Her tarafa yayarlar. Dillerini de tutmayı bilmezler. Zevzeklikleriyle kendilerine itimad eden sevgililerini elâleme kepaze ederler. Ama bizler onlardan değiliz. Aşk ateşi bizi içimizden yakar. Biz zahidiz, kendi adımızı, kendi şerefimizi korumaya mecburuz Böylece sevdiğimizizin şerefini de korumuş oluruz. Bizim aşkımızı kabul eden kadın rezaletsiz aşka, korkusuz zevklere nail olur.

ELMIRE. — Söylediklerinizin hepsini dinledim. Nutkunuz her şeyi açıkça anlattı; peki, ya aklıma eser de bu aşk hikâyesini kocama söyleyiverirsem? Bu yüzden dostluğunu kaybederim diye düşünmüyor musunuz hiç?

TARTUFFE. — Bilirim, iyi kalblisinizdir. Bu küstahlığımı elbette hoş görürsünüz. Hor gördüğünüz bir aşkın coşkun tezahürlerini, insan oğlunun za'fına verir, bağışlarsınız. Bir parça insaf. Güzelliğinizi görmemek için kör olmak lâzım. İnsan nihayet insandır.

ELMIRE. — Benim yerimde başka biri olsaydı, belki başka türkü, belki daha sert hareket ederdi. Kocama bunlardan bahsetmeyeceğim.

Ama, buna karşılık sizden bir şey istiyorum: Mariane'la Valère'in evlenmeleri için uğraşacaksınız. Samimi olacaksınız, dalavere düşünmeyeceksiniz. Size, başkasının kısmetini peşkeş çekmek isteyen bir babanın babalık nüfuzundan faydalanmaya kalkışmayacaksınız. Bu gibi sevdalardan vazgeçeceksiniz. Sonra bir de...

SAHNE IV

DAMIS, ELMIRE, TARTUFFE.

DAMIS, gizlendiği odadan çıkar. — Hayır, efendim, hayır; bunu herkes duymalı, işte şuracıkta, şu saklandığım yerde hepsini bir bir dinledim. Beni buraya Allah sanki bu sinsi herifin ettiklerini göreyim de bir güzel hakkından geleyim diye göndermiş. Küstahlık nasıl olurmuş, riyakârlık nasıl olurmuş göstereceğim. Bir hıncımı alayım da görsün o. Utanmadan da aşktan bahsediyor. Mendebura bak. Bülün dalavelerini, teker teker anlatacağım.

ELMIRE. — Hayır Damis, aklını başına toplasın da, benim söylediklerimi yerine getirsin, yeter. Bırak da affıma lâyık olmaya çalışsın. Sakın beni fikrimden caydırmaya kalkışma; bir kere vadettim. Gürültü patırdı çıkarmak âdetim değil; bir kadın böyle budalalıklara sadece güler, kocasını bu gibi saçma sapan işler için rahatsız etmez.

DAMIS. — Böyle hareket ederken elbet bir şeyler düşünüyorsunuz. Ama benim de kendime göre hesaplarım var. Bu herifi sahiden mi korumak istiyorsunuz? Yemediği halt kalmadı. Onu kurtarmaya çalışmak beni hiçe saymak demektir. Artık bu rezaletlere bir nihayet vermeli. O küstahça gururuyla evimizde az mı saltanat sürdü, az mı gürültülere sebeb oldu? Bütün kızgınlıklarım da haklıydım, ama hepsi boşa gitti, her seferinde o haklı çıktı. Babam da vermiş sakalı bu sahtekârın eline, hem benim saadetime mâni oluyor, hem de Valère'in. Babamı bu düzembaz herifin melânetlerinden kurtarmak lâzım. Bana Allah yardım etti. Bu fırsatı verdiği için Tanrıya şükrediyorum. Böyle bir fırsat kaçırılmaz. Bundan istifade etmezsek bu fırsatı Tartuffe'ün eline verir, böylece başımıza açacağı yeni işleri de hak etmiş oluruz.

ELMIRE. — Damis...

DAMIS. — Yok, yok, rica ederim, bırakın nasıl istersem öyle yapayım, şu anda içim içime sığmıyor. Bütün gayretleriniz boşuna, beni öc alma zevkından dünyada geçiremezsiniz. Meseleyi uzatmadan hemencecik halletmek istiyorum. Aradığım fırsatı işte ayağıma Allah getirdi.

SAHNE V

ORGON, DAMIS, TARTUFFE, ELMIRE.

DAMIS. — Babacığım, aman ne iyi ettiniz

de geldiniz. İşte size insanı hayretten hayrete düşürecek, çiçeği burnunda bir haber. İyilikleriniz nihayet karşılığını gördü: Mösyö Tartuffe'e, gösterdiğiniz himayeye çok güzel bir mukabelede bulundu. Size olan sadakatini ispat etti. Düpedüz namusunuzla oynuyor. Kendileri madama ilânı aşk ediyorlardı, onu bu küstahça suçun üstünde yakaladım. Madam sessizdir, ağzı sıkıdır; bu sırrı da saklamak istedi. Doğrusu, ben bu derece hayasızlığa tahammül edemem, bunu saklamak size hakaret olurdu.

ELMIRE. — Doğru, böyle saçma sözler için bir kocanın rahatı kaçırılmamalı. Biz kendimizi müdafaa etmesini bildikten sonra namusumuza kimse leke süremez. Ben böyle düşünürüm. Biraz olsun sözümü dinleseydiniz, Damis, her halde babanıza bir şey söylemezsiniz.

SAHNE VI

ORGON, DAMIS, TARTUFFE

ORGON. — Aman Allahım, neler duyuyorum? Olacak şey mi bu?

DAMIS. — Doğru, doğru kardeşim, ben fena bir adamım, kabahatliyim, vicdansız, âdi bir günahkârım. Dünyanın en alçak adamıyım, hayatım baştan başa leke ile doludur; ömrüm, çirkef, cürüm yığındır. Görüyorum ki, Allah beni cezalandırmak için böyle bir vesile buldu. Beni

ne kadar ağır bir cürümle lekelemek isterlerse istesinler, ben, kendimi müdafaa etmek gibi bir nahvete kapılmıyacağım. Ne derlerse inanınız; öfkeleniniz. Beni köpekler gibi evinizden kovunuz. Ne yaparsanız azdır, o hakaretlerin daha fazlasına müstahak olmuşumdur.

ORGON, Oğluna. — Ah, alçak, olmayacak dolaplar çevirip bu mübarek adamı lekelemek istiyorsun, öyle mi?

DAMIS. — Ne, yoksa bu mürai herifin sahte tevazuuna kanıp benim sözlerime...

ORGON. — Sus, geberesi!

TARTUFFE. — Yok, yok, bırakın istediğini söylesin. Onu boşuna azarlıyorsunuz. Anlattıklarına inanın, daha iyi olur; bütün bunlardan sonra beni neden hâlâ müdafaa ediyorsunuz? Ne kadar fenalık edebileceğimi hiç düşündünüz mü? Kardeşim, yoksa benim görünüşüme mi aldaniyorsunuz? Halime tavrıma bakıp beni iyi bir adam sanıyorsunuz. Hayır, görünüşe aldaniyorsunuz. Ne yazık ki, ben zannettikleri gibi değilim. Elâlem beni bir matah sanıyor. Ama doğrusu şu ki, hiçbir şey değilim. (*Damis'ye*) Evet evlâdım, söyleyiniz; bana hain, rezil serseri, hırsız, kaatil diyiniz; beni bunlardan daha beter kötuleyiniz; aksini iddia etmiyorum. Hepsine lâ-yığım; bunlar hayatımda işlediğim günahların seyyiesidir. Hepsine, yerlerde diz üstü sürünerek katlanacağım.

ORGON, *Tartuffe'e*. — Yetişir artık. (*Oğluna*) Alçak, hâlâ insafa gelmiyor musun?

DAMIS. — Olur şey değil, demek bu sözlerle bakıp...

ORGON, *oğluna*. — Suz, rezil! (*Tartuffe'e*) kardeşim, etmeyin, kalkın Allah aşkınıza. (*Oğluna*) Alçak!

DAMIS. — Ama bu...

ORGON. — Sus...

DAMIS. — Ne diye susacakmışım? Vallahi deli olacağım, yalan mı söylüyorum size?

ORGON. — Hele bir daha söyle, kemiklerini kırarım.

TARTUFFE. — Kardeşim, Allah aşkına hidetlenmeyiniz. Ben en büyük cezalara katlanmaya razıyım. Tek benim yüzümden, siz ona bir fiske bile vurmayın.

ORGON, *oğluna*. — Nankör!

TARTUFFE. — Ona ilişmeyiniz. Bunu ben-den esirgememeniz için eğer önünüzde diz çöküp... (*Diz çöker*)

ORGON, *Tartuffe gibi o da diz çöker. Tartuffe'ü kucaklar*. — Aman Allahım, Yapmayın Allah aşkınıza. (*Oğluna*) Alçak, gör bak, ne mübarek adam!

DAMIS. — Demek...

ORGON. — Yeter...

DAMIS. — Neden? Ya benim...

ORGON. — Yeter dedik sana. Pekâlâ biliyorum senin ona neden dil uzattığını. Hepinizin ona hıncı var. Karım, çocuklarım, uşaklarım, topunuz birlik olmuşsunuz, zavallı adamcağıza yüklenip duruyorsunuz. Bu dindar adamı evimden uzaklaştırmak için, utanmadan, her türlü çareye başvuruyorsunuz, ama siz onu buradan uzaklaştırmak için ne kadar çalışırsanız çalışın; bakın ben de burada oturmak için neler yapacağım. Kızımı hemen onunla evlendireceğim. Burunuzu kırayım da görün.

DAMIS. — Acaba, Mariane'ı bu işe zorla mı razı edeceksiniz?

ORGON. — Evet, alçak. Hem de bu akşamdan tezi yok. Kudurasınız diye. Hepinize meydan okuyorum. Sözümü nasıl dinletirim, hepimize göstereceğim. Bugüne bugün evin efendisi benim. Haydi bakayım, sözlerini geri al, ayaklarına kapan, af dile.

DAMIS. — Ne, ne dediniz? Ben mi? Bu küstah, bütün yalanlarıyla...

ORGON. — Hâlâ mı inadediyorsun? Bir de utanmadan küfür ha, küfür, ha, serseri. Bir sopa, çabuk bir sopa. (*Tartuffe'e*) Tutmayın beni. (*Oğluna*) Cehennem ol, şimdi buradan çık, git; bir daha da bu eve sakın ayak basayım deme.

DAMIS.— Hay hay! Hemen gideceğim; ama...

ORGON.— Haydi çabuk, yıkıl şuradan; benden miras falan da bekleme, senin gibi evlâdım yok artık.

SAHNE VII

ORGON, TARTUFFE.

ORGON.— Böyle bir mübarek zata hakaret!

TARTUFFE.— Allahım. Ben affettim, sen de affet. (*Orgon'a*) Ah, kardeşim, beni senin yanında lekelemek istiyorlar; buna ne kadar üzüldüğümü bir bilseniz..

ORGON.— Vah vah, ne yazık.

TARTUFFE.— Sade bu nankörlüğü düşünmek bile benim için öyle müthiş bir işkence ki.. Dehşetler, üzüntüler içindeyim, söz söyleyemiyorum, ölecek gibi oluyorum.

ORGON, Oğlunu kovduğu kapıya doğru ağlıyarak koşar.— Yezit, seni şuracıkta gebertmediğime yâniyorum. (*Tartuffe'e*) canım kardeşim, sakın olun, üzülmeyin.

TARTUFFE.— Yeter, yeter. Bu üzücü hâdiselere artık bir nihayet verelim. Bu evdeki gürültülerin sebebi ben'im, kardeşliğim; en iyisi benim bu evden gitmem.

ORGON.— Olur mu böyle şey, rica ederim?

TARTUFFE.— Bu evde herkes benden nefret ediyor, sizi benim doğruluğumdan şüpheye düşürmek için ellerinden geleni yapıyorlar.

ORGON.— Efendim, ne çıkar? Görüyorsunuz, kulak bile astığım yok.

TARTUFFE.— Onlar boş durmıyacıklar, şimdilik kulak asmıyorsunuz, ama günün birinde dinliyeceğiniz tutar.

ORGON.— Hayır, kardeşim, katiyen.

TARTUFFE.— Ah, kardeşim, kadın kısmı kocasının fikrini kolay çeler.

ORGON.— Hayır, hayır.

TARTUFFE.— Buradan hemen gideyim, müsaade edin. Gideyim de bir diyecekleri kalmasın.

ORGON.— İmkânsız; yüreğime iner vallahi,

TARTUFFE.— Eh, ne yapalım, artık her cefaya katlanacağız demek. Bari müsaade etseniz de...

ORGON.— Yoo.

TARTUFFE.— Peki, peki; bu bahsi kapatalım. Böyle işlerde nasıl hareket edileceğini ben pekâlâ bilirim. Namus meselesi nazik bir meseledir. Mademki dostunuzum, dedikoduların ve sizi lekeliyecek her türlü şeyin önüne geçmiye mecburum. Karınızdan uzaklaşacağım. Bir daha beni onunla görmeyeceksiniz...

ORGON. — Yok, yok, onlara inat, hep karımla beraber olmalısınız; onlar kudurdukça ben keyifleneceğim. Sizi her an beraber görsünler, öyle istiyorum. Dahası var, hepsine inat, mirasımı yalnız size bırakacağım. Yolu yordamıyla, usulü erkâniyle, bütün malımı mülkümü hemen size bağışlıyacağım. Kendime damat edeceğim candan bir dost indimde karımdan da, evlâdımdan da, soyumdan da, sopumdan da ileridir. Dediklerimi kabul etmiyecek misiniz?

TARTUFFE. — Ne yapalım, Allah ne takdir etmişse o olur.

ORGON. — Zavallı! Haydi çabucacık gidelim, muameleyi hemen yaptıralım, onlar da kiskançlıklarından çatlasınlar.

PERDE IV

SAHNE I

CLEANTE, TARTUFFE.

CLEANTE. — Evet herkesin dilinde bu, inanabilirsiniz. Üstelik bu dedikoduya sebebolan hâdise hiç de şanınıza yakışır bir hâdise değil. Bereket, efendim, sizi tam zamanında buldum. Fikrim, işin doğrusu, bundan ibaret. Teklif edilen şeyi esasen o kadar uzun boylu düşünmüyorum. Kısa keselim, işi kötü tarafından ele alıyorum. Diyelim ki Damis bu işte doğru hareket etmedi, siz de haksız yere töhmet altında kaldınız. Ama bir Hıristiyana yakışanı bu gibi hareketleri bağışlayıp, içindeki kini yatıştırmak değil midir? Bir evlâdın, babasının evinden, kapı dışarı edildiğini görür de nasıl razı olursunuz? Üstelik siz sebebolmuşsunuz. Tekrar ediyorum, açık söylüyorum, büyük olsun, küçük olsun, böyle bir hâdiseyi ayıplamıyacak kimse yoktur. Beni dinlerseniz hiç sesinizi çıkarmıyacak, işi öyle sonuna kadar kurcalamaya kalkışmıyacaksınız. Allahınızı severseniz bu öfkeden vazgeçin, babayla oğlu barıştırmaya bakın.

TARTUFFE. — İş benimle bitse, vallahi, çok isterdim. Oğluna karşı hiçbir kırgınlığım yok. Affettim gitti. Artık zerre kadar ayıplamıyorum. İşini bir düzene koyabilmek için elimden geldiği kadar yardım etmek isterim. Ben isterim ama Cenabı Hak razı gelmez. Buraya tekrar ayak basacak olursa, benim çıkıp gitmem lâzım. O misli görülmemiş hareketinden sonra yine yüz yüze gelip konuşmamız artık rezalet olur. Allah bilir elâlem ne zanneder. Bunu sırf benim düzenbazlığıma verirler. Her tarafta, suçumu bildiğim için, beni itham edene karşı âlicenap bir tavır takındığımdan bahsederler. Korkmuşum da, ağzını kapatabilmek için, el altından böyle bir dalavere uydurmuşum derler.

CLÉANTE. — Şimdi de birtakım yaldızlı bahanelerle gözümüzü boyamaya çalışıyorsunuz. Bu gösterdiğiniz sebepler, efendim, pek uydurma şeyler. Cenabı Hakkın razı gelip gelmiyeceği sizden mi sorulur ki? Allahın günahkâr bir kulu cezalandırmak için bize ne ihtiyacı var. Nenize lâzım, bırakın, öcünü kendi alsın. Size düşen, hakaretleri affetmekten ibaret; emri ilâhi böyle; Allahın emirlerini yerine getirirken, onların hükümlerine katiyen kulak asmayacaksınız. Başkaları ne diyecek diye düşünüp şerefli bir işten vaz mı geçeceğiz? Hayır, hayır. Allahın dediğinden şaşmıyalım. Ruhlarımızı başka hiçbir endişe ile bulandırmıyalım.

TARTUFFE. — Dedim ya işte, içim affedi-

yor, ben Allahın emrini yerine getiriyorum. Ama bugünkü rezaletten, bugünkü denaatten sonra onunla bir arada yaşamamı Cenabı Mevlâ emreylemez elbet.

CLÉANTE. — Peki, efendim, babasının zayıf bir anından istifadeyi fırsat bilip hakkınız olmıyan bir serveti kabullenmeye kalkmanız da Cenabı Mevlânın emri mi acaba?

TARTUFFE. — Beni tanıyanlar bu işte hiçbir menfaatim olmıyacağını bilirler. Dünya malının, nazarımda, kıymeti yoktur. Onun yalancı parıltısı benim gözümü kamaştırır. Efendinin bana bağışlamak istediği bu serveti kabule razı oluyorsam, bu, ister inanın, ister inanmayın, sadece malının namert eline düşmesinden korktuğum içindir. Tutar bu malı birine verir, o da kalkar dünyanın en sefil işleri yolunda harcamaya. Benim niyetlendiğim işlerden hiçbirine sarfetmez. Halbuki ben onu yalnız hak yoluna, yalnız insan oğlunun iyiliğine harcıyacağım.

CLÉANTE. — Efendim, çok ince düşünüyor, yüreğinizi boşuna üzüyorsunuz. Bu türlü düşünceler olur ki asıl mirasçılardan birinin itirazına yol açar. Ne diye nazik teninizi sıkıntıya sokarsınız? Bırakın, malının derdine mal sahibi düşsün. Şunu da unutmayın ki bir malın çarçur edilmesi sizin o mala el uzatmış olmakla itham edilmenizden bin kat iyidir. Size böyle bir şey teklif edilmiş olabilir. Ama bu teklife siz,

hem de hiç çekinmeden, nasıl razı olursunuz, dü-
şündükçe bayretler içinde kalıyorum. Yoksa
hakiki dindarlığın bu türlü kaideleri mi var?
Meşru bir miraşçıyı böylece malından etmek
âdet midir yoksa? Eğer Damis ile bir arada yaşa-
manız sahiden imkânsızsa ne diye evin oğlunu
kovdurursunuz? Kendiniz çıkıp gitseniz daha iyi
olmaz mı? İnanın bana, efendim, size yakışanı da...

TARTUFFE. — Saat üç buçuk, efendim, iba-
det vakti. Odama çıkmalıyım. Af buyurun,
sizden hemen ayrılmam lâzım.

CLÉANTE. — Ya !

SAHNE II

ELMIRE, MARIANE, DORINE, CLÉANTE.

CLÉANTE. — Zavallı kızcağız için, ne olur-
sunuz, siz de bizimle beraber gayret ediniz,
efendim, çünkü etmezseniz ölecek dertten. Bu
akşam için babasının verdiği karar aklına gel-
dikçe deliye dönüyor. Nerdeyse gelir; ne olur,
elbirliği edelim de, ya zorla, ya kurnazlıkla,
hepimizin içine dert olan bu kararı bozmaya
çalışalım.

SAHNE III

**ORGON, ELMIRE, MARIANE, CLÉANTE
DORINE.**

ORGON. — Ha şöyle. Sizi bir arada gördüğü-

me pek memnun oldum. (*Mariane'a*) Şu elimdeki
kâğıt senin yüzünü güldürecek; tabii bunun ne
demek olduğunu anlıyorsun.

MARIANE, diz çökerek. — Babacığım, neler
çektığımı Allah biliyor. Onun rızası için olsun,
sevdiklerinizin başı için olsun, bir parça da,
ne olursunuz, babalık hakkınızı kullanmaktan
vazgeçin. Beni kendinize arzum hilâfına itaate
zorlamayın. Hayatımı size borçluyum. Ama bunu
burnumdan getirmeyin. Ne yapalım, tabiatın
kanunu. Beni Allaha bile küfredecek hale getir-
meyin. Mecbur etmeyin. Kendisini sevmek cesa-
retini gösterdiğim insanla evlenmeme mâni olur,
içimdeki tatlı hulyanın tahakkukuna karşı koyar-
sanız, her şeye rağmen, iyiliğinize güvenip diz-
lerinize kapanır ve yalvarırım: beni istemediğim
bir adama varmak azabından kurtarın. Üstüm-
deki babalık nüfuzunuzu kullanıp dünyayı bana
zehir etmeyin.

**ORGON, yavaş yavaş yumuşadığını bisse-
der.** — Haydi gönlüm, dayan, sakın boş bulunup
yumşayayım deme.

MARIANE. — Onu ne kakadar severseniz
sevin, gözüm yok. Sevin, bütün malınızı verin,
yetmezse üstüne benimkini de ilâve edin, hepsine
razıyım. Hepsinden vazgeçiyorum. Ama ne olur-
sunuz, bana dokunmayın. İsterseniz gideyim bir
manastıra, kapanayım, şu kara günlerimi orada
geçirip, ömrümü orada tüketeyim.

ORGON. — Hah, tamam! Yakışmış manastıra! Babası aşifteliklerine göz yumuyor diye dindar oldu çıktı. Haydi kalk. Bir adamı istemez, istemezsin. Ama sevaptır. Onunla evlenip nefsini öldürmeye bakacaksın. Anladın mı? Haydi daha fazla kafamı kızdırma.

DORINE. — Ama, efendim...

ORGON. — Sen sus, her şeye karışma; git kendi akranınla konuş. Bir daha ağzını açayım dersen vallahi fena yaparım..

CLÉANTE. — Eğer müsaade ederseniz size bir iki nasihat...

ORGON. — Kardeşim, nasihatleriniz fevkalâde yerindedir. Bilirim, düşünmüş taşınmış, ondan sonra söylemişsinizdir. Bunlara ziyadesiyle kıymet veririm. Ama, siz de müsaade ederseniz bu nasihatleri tutmıyayım.

ELMIRE, kocasına — Gördüklerime ne diyeceğim bilemiyorum. Basiretinizin bu derece bağlanmış olmasına şaşır şaşır kalıyorum. Bu adama nasıl tutulmuş, nasıl bağlanmışsınız ki daha bugün olan hâdiseyi yüzümüze karşı inkâr ediyorsunuz.

ORGON. — Öyle şey olmaz. Ben dolma yutmam. O oğlum olacak edepsiz nasıl müsamaha ettiğinizi biliyorum. Zavallı adamcağıza oynamak istediği oyunu meydana vurmaktan nasıl korktunuz! Yutar mıyım hiç? Ne kadar aşağıdan alıyor-

dunuz! Dedikleriniz doğru olsaydı öyle mi yapardınız? Mazallah, kıyametleri koparırdınız.

ELMIRE. — Alelâde bir ilânı aşk hâdisesini mesele yapıp hemencecik parlamak mı lâzım? Hemencecik fitili alıp ateş mi püskürmek icabeder? Başka türlü cevap verilemez mi? Ben, doğrusu, böyle şeylere sadece gülerim. Gürültü çıkarmaktan katiyen hazzetmem. Sükûnetle hareket edip olgunluğumuzu ispat etmeliyiz. Hiç de o, ırzını dişıyla, tırnağıyla müdafaaya kalkan, gürültücü namus erbabından değilim. Birtakımları, fol yok yumurta yokken, kıyametleri koparır, karşılardaki insanın yüzünü gözünü tırmalamaya kalkarlar. Allah beni o türlü namuslulara benzemekten korusun. Namus dediğin, gürültüsüz patırdısız olmalı; öylesini isterim ben. Bana göre, en iyisi, soğuk bir tavır takınırsın; böylelikle de her türlü yılışıklığı önlersin.

ORGON. — Peki, peki, ben yapacağımı biliyorum, fikrimden dünyada dönmem.

ELMIRE. — Çok garip. Bu halinize pesdedim doğrusu. Ama ya bu söylenenlerin hakikat olduğunu size gözlerinizle seyrettirecek olursam; ne buyurursunuz?

ORGON. — Gözlerimle mi?

ELMIRE. — Evet.

ORGON. — Laf!

ELMIRE. — Lâf mı? Ya bir yolunu bulup size apaçık gösterirsem?

ORGON. — Lâf dedik a.

ELMIRE. — Olur adam değil. İnsan bir cevap verir hiç olmazsa. Size inanın diye yalvarmıyorum. Ama farzı muhal, bir kenardan teker teker dinletip seyrettirdim, bu mübarek zat hakkında o zaman ne detsiniz acaba?

ORGON. — Ne mi derim? Derim ki... Hiçbir şey demem, ne diyeceğim, böyle bir şey olmaz ki.

ELMIRE. — Artık bu kadarı fazla. İnsanı yalancı yerine koyuyorsunuz. Madem öyle, razı olun; gönlünüzü eğlendirirsiniz. Uzağa gitmeğe de hacet yok; şuracıkta, bütün bu anlatılan şeylere şahit olacaksınız.

ORGON. — Pekâlâ. İşte ağızınızla tutulduz. Görelim bakalım, iddiamızı nasıl ispat edeceksiniz.

ELMIRE. — Çağırın bana şu adamı.

DORINE. — Yalnız, dikkat edin, pek kurnazdır; olur ki kolay kolay tongaya bastıramazsınız.

ELMIRE. — Yok, yok. Merak etmeyin; insan sevdi mi kolay baştan çıkar. O kör olası nefis var mı yok mu; kendi kuyusunu, insanın kendine kazdırır. Çağırın, gelsin aşağıya. (*Marianela Cléante'a*) Haydi, siz görünmeyin.

SAHNE IV

ELMIRE, ORGON.

ELMIRE. — Masayı şöyle çekelim de altına girin.

ORGON. — Nasıl?

ELMIRE. — Kendinizi iyice gizlemelisiniz. Bu bir kere şart.

ORGON. — Peki ama, ne diye masanın altına?

ELMIRE. — Aman Yarabbi! Bırakın bana. Elbet benim de bir düşündüğüm var. Sonra anlarsınız. Girin şuraya. Yalnız dikkat edin boş bulunup da kendimi göstereyim, yahut gürültü falan edeyim demeyin.

ORGON. — Doğrusu bu benimki de olur uysallık değil! Ama bu işin içinden alınızın akiyle bakalım nasıl çıkacaksınız.

ELMIRE. — Yakında bir diyeceğiniz kalmaz zannediyorum. (*Masanın altındaki kocasına*) Yalnız, ben nazik bir meseleye temas edeceğim. Sakın pirelenmeyin ha. Ne icabederse söyleyebilmiyim. Tek iddiamın doğruluğunu kestiresiniz. Madem ki bir defa bu işe girdik, boynumuza borç oldu demektir. Allem edeceğim, kallem edeceğim, güler yüz tatlı dille, herifin alt çenesinden girip üst çenesinden çıkacağım. Maksat, kâh arzusunu okşyarak, kâh tecavüzkâr hareketlerine

zemin hazırlıyarak, yüzünden, şu riya örtüsünü kaldırmak. O sefil arzularına razı oluyormuş gibi görüneceğim ama, bu, sırf sizin için, yahut da herifi kepaze etmek için. Söylediklerimizin doğruluğuna aklınız yattığı anda, oyunuma nihayet veririm. Yalnız, icabedince siz haber verin. Baktınız ki iş fazla ileriye gidiyor, herifin hızını kesip, karınızı korumak size düşer. Öyle ya, namus sizin; nasıl isterseniz öyle yaparsınız. Bir de... Hah, işte geliyorlar. Dikkat edin, sakın görünmeyin.

SAHNE V

TARTUFFE, ELMIRE, ORGON.

TARTUFFE. — Beni çağırmışsınız, görüşmek istiyormuşsunuz.

ELMIRE. — Evet, size gizlice söylenecek bazı sözlerim var. Yalnız, evvelâ şu kapıyı çekin. Bir de sağa sola bakıverin, kimse olmasın. Başımıza yine deminki gibi bir iş açmıyalım. Öylesine baskın da görülmemiş şey; ne idi o? Damis'nin size karşı takındığı tavırdan da sizin namınıza son derece korktum. Gördünüz ya, hızını yatıştırıp niyetinden vazgeçirinceye kadar nasıl akla kararı seçtim. Öyle de şaşırdım ki ne türlü tevil edeceğimi bilemedim. Ne ise, bereket versin, iş kendiliğinden yoluna girdi. Şimdilik tamamiyle emniyetteyiz. İtibarınız sayesinde

de gürültü yatıştı. Kocam sizden zerre kadar şüphe etmiyor. Üstelik birtakım kötü zanları bertaraf etmek için daima bir arada bulunmamızı istiyor. Bu itibarla, şuracıkta hiç çekinmeden, sizinle beraber olabilir, derdimi size rahat rahat açabilirim. Alâkanız karşısında çabucak yumuşayıverdiğime hükmedeceksiniz ama...

TARTUFFE. — İşinize akıl erdirmek de bir mesele, madam, demin nasıl konuşuyordunuz, şimdi nasıl!

ELMIRE. — Ay! razı olmadım diye gücendiniz mi yoksa bana? Kadın kalbinden ne kadar da habersizsiniz. Bu kadarcık bir mukavemetin ne demek olduğunu hiç mi anlamıyorsunuz? İçimizdeki iffet kaygısı, böyle anlarda, hislerimizle durmadan pençeleşir. Sonunda muhabbet üste bile çıksa, gene de içimizi açığa vurmaktan utanırız. Gerçi insan ilkin çekinir, ama gönlünün kaydığı da az çok halinden belli olur. Arzularımızı, namus belâsı yüzünden, bir türlü ağzımıza alamayız. Fakat bu imkânlarda bütün vaitleri açıkça okumak kabildir. Bu benimki, şüphesiz açık bir itiraf. Bir kadının iffetine yakışmaması lâzım. Lâkin ne yapayım, mademki bir defa baklayı ağzımdan çıkardım. Hiç sizi sevmeseydim, Damis'ye karşı gelir miydim öyle? Söyleyin Allah rızası için, kalbinizin itiraflarını, başından sonuna kadar, tatlı tatlı dinler miydim? Gördünüz, nasıldım; eğer söylediklerinizden hoşlanma-

saydım öyle mi olurdu? Niçin sizi, o evlenmeyi ileri sürdükleri zaman vazgeçirmeye çalıştım? Bu, size karşı bir alâkam olduğunu göstermez mi? Muhabbetinizi bir başkasıyla paylaşmaktan rahatsız oluşum bu muhabbeti tek başıma isteyişimden değil de nedir?

TARTUFFE. — Ah, efendim, insanın bu sözleri, meftun olduğu bir ağızdan işitmesi, muhakkak ki, saadetlerin en büyüğü. O sözlerden gelen hazzın, damarlarımda, şimdiye kadar tatmadığım bir lezzetle dolaştığını duyuyorum. Tek gayem, kendimi size beğendirmenin saadetine ermek. Kalbim bütün arzularınıza, bütün emirlerinize amade. O kalb ki sevincin bu derecesine inanamaz, sizden bu şüpheyi gidermenizi diler. Doğrusu ya bu sözlerin, beni hazırlanmakta olan o izdivaçtan caydırmak maksadiyle uydurulmuş, namuskârane bir hile olmasından korkuyorum. Hasılı, uzatmıyalım; böyle bir muhabbete bir türlü inanamayacağım. Can atarak beklediğim lütfunzun ufacak bir alâmetini görmeliyim ki inanabileyim; gösterdiğiniz alâkaya içim tam manâsiyle kail olsun.

ELMIRE., kocasına işaret vermek maksadiyle öksürür. — Ne yapıyorsunuz? bu kadar hızlı gitmekten maksadınız nedir? İçimdeki muhabbeti bir anda tüketmek mi? Bunca itirafta bulundum, yetmiyor mu? Gönlünüzü hoş etmek için en sonra yapacağım fedakârlığı şimdiden mi yapayım istiyorsunuz?

TARTUFFE. — Az lâyük olduğumuz şeyden ümidimiz de az olur. Arzuları sözle tatmin güctür. Güzel bir talihten kolay şüphe edilir. İnanmadan evvel elde etmek lâzımdır. Bana gelince, biliyorum; lütuflarınıza o kadar az lâyığım ki, bu cesaretimden bir şey çıkabileceğine inanamıyorum. İçimin ateşini söndürün, gözümle göreyim, voksa hiçbir şeye kanmıyacağım.

ELMIRE. — Aman Yarabbi, aşkınız ne kadar müstebit! Aklımı nasıl tarumar ediyor! Kalblere nasıl hâkim oluyor, istediğini ne şiddetle istiyor! Ne biçim iş bu? Size karşı durmanın hiç mi imkânı yok; bir nefes alacak kadar olsun, vakit bırakmaz mısınız insana? Bu kadar da şiddet yakışık alır mı ya? İstedığınız şeyleri hemencek mi versinler? İnsanın za'findan bu türlü istifadeye kalkışmak doğru mu?

TARTUFFE. — İyi ama, bir defa itiraflarımı hoş görmüşsünüz, katî hareketlerimi niçin menedersiniz? Etmeyin ki, işin doğruluğuna inanabileyim.

ELMIRE. — Ama, bu istediğiniz şeylere de nasıl razı olunur? Allaha karşı saygısızlık olmaz mı, o hiç dilinizden düşürmediğiniz Allaha!

TARTUFFE. — Arzularımın yerine getirilmesine mâni sadece Allahsa korkmayın, o engeli ortadan kaldırmak benim için işten bile değil. Böyle bir sebep, gönlünüzün himmetine mâni olmamalı.

ELMIRE. — Ama, Allah korkusuyle gözümü öyle yıldırmaşlar ki!

TARTUFFE. — Merak etmeyin, efendim, sizi bu gülünç korkulardan kurtaracağım; ben lüzumsuz merakları yok etmenin yolunu bilirim. Allah kimi zevkleri, gerçi, meneder; ama, onunla, birtakım anlaşmalara varmak da bütün bütün imkânsız değildir. Vicdan bağlarını ihtiyaca göre gevşetmenin bir ilmi vardır. Günahı, kalbimizi bozmadan işler, böylece sevaba çeviririz. Bütün bu sırları, efendim, size öğreteceğim. Siz, yalnız beni dinleyin. Gönlümü hemen hoş etmiye bakın; zerre kadar da korkmayın. Sizi temin ederim, vebâli benim boynuma. (*Elmire öksürür*) Fena öksürüyorsunuz, madam.

ELMIRE. — Evet, keyifsizim.

TARTUFFE. — Bir parçacık şu meyan baldan buyuramaz mısınız?

ELMIRE. — Devamlı bir nezle her halde; onun için, dünyanın ilâcı olsa boş, biliyorum.

TARTUFFE. — Vah, vah! fena bir şey.

ELMIRE. — Fena da lâf mı!

TARTUFFE. — Neyse, sizin bu endişeniz kolay giderilir. İnanabilirsiniz ki buradan dışarı hiçbir şey çıkmıyacak. Kötülük, zaten, yayılmasında. Allahın gücüne giden, rezalet çıkmasıdır. Sessiz sadasız işlenen günah, günah sayılmaz.

ELMIRE, *bir daba öksürdüğü* sonra. — Anlaşıldı, teslim olmak lâzım. Arzunuzu yerine getirmekten başka çare kalmadı. Gönlünüzü başka türlü hoş etmenin imkânı yok! Gerçi bu hallere düşmek iyi bir şey değil ama, ne yapayım, istemiye istemiye razı oluyorum. Madem ki razı olmam için bu kadar zorluyorlar, mademki ne söylesem inandıramıyorum, mademki daha inandırıcı şeyler istiyorlar; çare yok, razı olup bu insanları memnun etmeli. Böyle bir rızada günah varsa, artık onu, beni buna zorlayanlar düşünsün; kabahat herhalde bende değil.

TARTUFFE. — Kabul, bütün kabahat bende; zaten...

ELMIRE. — Şu kapıyı biraz açın da, bir bakıverin rica ederim; kocam sofada olmasın?

TARTUFFE. — Onun için de bu kadar dik-kate ne hacet? Lâf aramızda, kocanız boynuna yular takılıp gezdirilecek bir adam. Benimle görüşmenizden iftihar eder. Hem, onu öyle bir hale getirdim ki göziyle görse inanmaz.

ELMIRE. — Zarar yok, siz yine, rica ederim, bir çıkın da, etrafı dikkatlice bir gözden geçirin.

DÜZELTME SAHNE VI

ELMIRE, ORGON

ORGON, *masanın altından çıkarak,* — Pes!

Doğrusu, çok alçak herifmiş. Olur şey değil! serseme döndüm.

ELMIRE. — Ne? Çıktınız mı? Siz adamı öldürürsünüz. Girin, girin, çabuk; daha sırası değil. Sonuna kadar görün de yüreğinize emniyet gelsin. Böyle ufacak tefecik şeylerle inanıvermeyin.

ORGON. — Yok, yok, böyle bir zebani cehennemde bile çıkmamıştır.

ELMIRE. — Allah, Allah! ne kadar da çabuk inanıyorsunuz? Bırakın da içinize bir iyice kanaat gelsin. Acele etmeyin, olur ki sonra yanlışınızı zannedersiniz. (*Kocasını arkasına saklar*).

SAHNE VII

TARTUFFE, ELMIRE, ORGON.

TARTUFFE. — İşler yolunda, efendim, talihim yaver; bütün daireyi gözden geçirdim. Kimsecikler yok; ruhum sevincinden... (*kollarını açıp Elmire'yi kucaklamak ister*).

ORGON, *Tartuffe'ü önliyerek* — Yavaş! Nefsiniz fazla kapılmışsınız, gözlerinizi duman bürümüş, bu kadar heyecanlı olmayın. Ah, ah! melek sandığımız adama bakın. Bize de mi lolo? baştan çıkmaya ne kadar da hazır mışsınız. Hem kızımı almak, hem de karıma göz koymak, ha? Böyle bir şeyin doğruluğuna uzun

zaman ihtimal vermedim; hep, gün gelecek, bunu söyleyenler ağızlarını değiştirecekler diye bekledim. Ama bu kadar delil kâfi. İnanıyorum, fazlasını da istemiyorum.

ELMIRE, *Tartuffe'e.* — Bunları kendi isteğimle yapmadım. Başkaları beni zorladı.

TARTUFFE. — Ne? Aklınız alır mı ki?..

ORGON. — Haydi, haydi, şamata istemez, rica ederim. Pıllıyı pırtıyı toplayıp, sessiz sadasız, şuradan arabamızı çekmiye bakalım.

TARTUFFE. — Benim niyetim.,.

ORGON. — Avukatlığın mevsimi geçti. Derhal, derhal evi terketmek lâzım.

TARTUFFE. — Evi terketmek size düşer; karşıma geçmiş de efendilik mi taşıyorsunuz? Ev benim evim. İspatı elimde. Bağırıp çağırma-ya kalkmayın; boşuna çünkü. Boşuna olduğunu da size göstereceğim. Ne diye böyle dolambaçlı yollara sapıyorsunuz? Gürültü çıkaracak yer mi arıyorsunuz? Öyle, bana sövmekle, saymakla, muradınıza nail olamazsınız yani. Bana dalaverce çevirmek isteyenin alnını karşılarım ben. Alimallah, işini ayağına dolaştırır, bütün ettiklerini burnundan getiririm. Allaha karşı gelmek nasıl olurmuş, göstereyim de anlasınlar. Beni buradan çıkarmak isteyenleri, vallahi, söylediklerine söyleyeceklerine pişman etmesini öyle bir bilirim ki!

SAHNE VIII

ELMIRE, ORGON

ELMIRE. — Bu ne biçim ağız? Ne demek istiyor?

ORGON. — Vallahi, benim aklım başımdan gitti, gülecek halim de hiç yok.

ELMIRE. — Ne?

ORGON. — Hatamı şimdi anlıyorum. Malımı ona bağışlamış olmam meselesi zihnimi allak bullak ediyor.

ELMIRE. — Malınızı mı?

ORGON. — Evet; her şey oldu, bitti. Üstelik, dahası da var. Düşündükçe içime fenalıklar basıyor.

ELMIRE. — O da nedir?

ORGON. — Hepsini öğreneceksiniz. Yalnız her şeyden evvel, yukarıda bir çekmece olacak, bakalım yerinde mi?

PERDE V

SAHNE I

ORGON, CLEANTE

CLEANTE. — Ne yapmak niyetindesiniz şimdi?

ORGON. — Ah, ne bileyim?

CLEANTE. — Bana kalırsa bu işin altından nasıl kalkılır; her şeyden evvel şöyle bir toplanıp bunu konuşalım.

ORGON. — Şu çekmece meselesi pek zihnim bulandırıyor. Hepsinden fazla canımı sıkan o.

CLEANTE. — Gizli kapaklı bir iş mi var yoksa bu çekmecede?

ORGON. — Zavallı dostum Argos'un emaneti. Kaçarken kimseye göstermeden bana bırakmıştı. Telâşla fazla bir şey söyleyemedi ama, birtakım evrak varmış içinde, canı, malı, hepsi ona bağlıymış.

CLEANTE. — Ne diye bunları yabancı ellere kaptırırınız öyleyse?

ORGON. — Bir vicdan meselesi yüzünden;

gittim de işi bizim namussuza açtım. «Vér çekmeceyi ben saklıyayım bari.» dedi. Günün birinde sorguya falan çekilecek olursam elimde bir kaçamak noktası bulunsun diye. Çekmecenin bende olmadığına rahat rahat yemin edebilecektim. Tuttum, inandım.

CLEANTE. — Halinizi kötü görüyorum. Malın mülkün onun üzerine çevrilmesi olsun, bu çekmece meselesi olsun, doğrusu ya, pek düşüncesizlik. Sonu çapanoğlu çıkabilir. Herifin elinde bu fırsatlar var mı, yok mu, hiç üstüne varmaya gelmez. Alttan almak en münasibi.

ORGON. — Olur şey değil. Koyu bir sofuluk perdesi altında bu kadar iki yüzlülük, bu kadar kötü bir ruh! Sen tut da fıkara diye böylesine acı. Evine al... Bir defa olan oldu, ama bir daha mı? Tövbeler tövbesi. Hacısı da yerinde dursun, hocası da. görüp göreceklere rahmet budur benden. Belâ kesileceğim başlarına.

CLEANTE. — Hele bir durun bakalım; hemen küplere binmeyin. Soğukkanlılık nedir bilmezsiniz. Bir parçacık da doğru düşünmiye gayret etsenize. Saman alevi gibi parlayıveriyorsunuz. Hatânızı anladınız işte. Demek ki bu herif uydurma bir softadan başka bir şey değilmiş. Ama hatâmı düzelteceğim diye de daha büyük bir hatâyâ düşmenin mânası var mı ya? Hakiki salihleri böyle bir rezil hainle bir tutmak doğru mu? Bu, küstahın, kallesin biri. Birtakım evliyaca

tavırlar takınıp gözünüzü boyamış, sizi kafese koymuşsa başkalarının ne günahı var? Herkes Tartuffe değil ya. Zamanımızda sahici dindar hiç mi kalmadı? Bu saçma düşünceleri dinsizlere bırakın. Hakiki din ehlini gösterişçilerinden ayırmasını bileceksiniz. Bir daha boş bulunup da, bir adam hakkında paldır küldür müspet hüküm vermeyin. Mutedil olmya çalışın. Riyayı övmekten, elinizden geldiği kadar sakının; ama, gerçek sofuluğa da dil uzatmya kalkmayın. Yok, ifrata düşmeniz mukadderse, o başka, yalancı bir sofuya kanmak yine ehvenidir.

SAHNE II

DAMIS, DORINE, CLEANTE, ORGON.

DAMIS. — Ne? Sahi mi baba, bu alçağın sizi tehdidettiği doğru mu? İyiliklerinizi ne çabuk unutmuş. Hay körolası hay! Bu iyilikleri pis musibet, şimdi size karşı silâh olarak kullanıyor ha?

ORGON. — Evet, evlâdım, işte bu yüzden içim yanıyor.

DAMIS. — Bırakın bana, ben gelirim onun hakkından. O kabardıkça sen ondan baskın çıkacaksın; hiç yılmaya gelmez. Sizi, vakıt kaybetmeden, bu işin içinden sıyırmak benim boynuma borç. Meseleyi kökünden halletmek istiyor musunuz; bırakın, temizliyeyim kâratayı.

CLÉANTE. — Damis, cahillik ediyorsun. Biraz sakın ol rica ederim; böyle köpürmeye lüzum yok. Hangi zamandayız? Kanun var, zorbalıkla iş yürür mü?

SAHNE III

**MADAM PERNELLE, MARIANE, ELMIRE,
DAMIS, ORGON, DORINE, CLÉANTE.**

ORGON. — Sormayın, gözlerimle gördüm. İyilik et, kötülük bul. Herife acıdım da, sürünüyor diye, evime aldım; emrine odalar ayırdım, kardeşim yerine koyup, tanrının günü, hâlini hatırını sordum, yapmadığım iyilik kalmadı, kızımı verdim, malımı verdim; sen bütün bu iyilikleri unut da, alçak, rezil, karımı ayartmaya kalk. O da yetmiyormuş gibi, beni tehdide başladı. İyilik olsun diye malımı mülkümü bağışlamış, nasılsa boş bulunup eline bir silâh vermişim; o silâhı bana çevirip mahvıma yürümek istiyor. Beni, vaktiyle kendisini içinden çekip kurtardığım o sefil hale düşürecek.

DORINE. — Zavallı!

MADAM PERNELLE. — Yavrucuğum, bu kadar kötü bir iş yapabileceğini dünyada aklım kesmiyor.

ORGON. — Ne?

MADAM PERNELLE. — İyi adamları çekemezler.

ORGON. — Aman anne, ne demek istiyorsun Allah aşkına?

MADAM PERNELLE. — Şunu demek istiyorum, evlâdım: sizin evdekilerin hali bir acayip. Hepsi adama gazez olmuşlar.

ORGON. — Yani bunları gazezden yapıyoruz, öyle mi?

MADAM PERNELLE. — Unutmuşsun, yavrum, sen küçüktün, hiç dilimden düşürmedim. «Doğrulara daima düşman olurlar; hasetler ölür, hasetlik kalır.» derdim.

ORGON. — İyi ama, bu sözlerin bu mesele ile ne alakası var?

MADAM PERNELLE. — Kim bilir adamcağızın aleyhinde neler uydurdular?

ORGON. — Yahu, gözlerimle gördüm diyorum.

MADAM PERNELLE. — İnanma, bu çirkef insanların içi o kadar fesattır ki aklın almaz.

ORGON. — Anne, sen beni deli edeceksin. Herifin kepazeliğini, şuracıkta, gözlerimle gördüm diyorum sana, anlamıyor musun?

MADAM PERNELLE. — Halkın dilinden zehir dökülür, bundan kurtuluş yoktur.

ORGON. — Hep bildiğini okuyor. Canım, gördüm diyorum, gördüm; nah, işte şu gözlerimle gördüm. Daha nasıl söyleyeyim? Kulağının dibinde davul çalıp tellal mı çağırtayım?

MADAM PERNELLE. — Aman Yarabbi, insan kısmı da zevahire bakıp aldanıyor; ayol her görülene inanmamak lâzım.

ORGON. — Vallahi deli olacağım.

MADAM PERNELLE. — İnsan mizacı şüpheye pek meyyaldir. İyiyi, çok zaman, kötüye yorar.

ORGON. — Canım, herif göz göre karıma sarılıyor; bunun artık yorması morması kalmış mı?

MADAM PERNELLE. — Bir insanı töhmet altına düşürebilmek için haklı sebepler olmalı. Biraz daha bekleyip iyice kanaat getirmeliydin.

ORGON. — Allah, Allah! kanaat mı getirmeliydim? Yani, valide hanım, ben sonuna kadar bekliyecektim, herif de... tövbe, tövbe, estağfurullah.

MADAM PERNELLE. — Uzatmıyalım, bence o, yalnız Hakka âşıktır. Bu anlatılanları benim aklım almaz.

ORGON. — Bırak Allahını seversen, o kadar kızıyorum ki; anam olmasaydınız bilirdim söyleyeceğimi.

DORINE. — Efendin, dünya böyledir işte. Vaktiyle siz inanmıyordunuz, şimdi de size inanmıyorlar.

CLÉANTE. — Vaktimizi çene ile geçirecek yerde bir çare bulmağa baksak ya. Edepsiz neler söyledi; duydunuz; uyumanın sırası mı?

DAMIS. — Allah, Allah! küstahlığın bu derecesi!

ELMIRE. — Vallahi, ben işi bu raddeye vardıracağını hiç sanmıyordum. O kadar aşikâr bir nankörlük ki.

CLÉANTE. — Sakın boş bulunayım demeyin. Çünkü bu Tartuffe'ün, kendisini sizin karşınızda haklı çıkarmak için baş vurmıyacağı çare yoktur. Onu bırak, İnsan bir mahkemeye düştü mü, yandı zaten; sürünür, durur. Yine söylüyorum, madem ki elinde böyle bir silâh var, işi bu safhaya dökmesine meydan vermiyecektiniz.

ORGON. — Doğru, ama ne yaparsın? Namussuzun haline dayanılacak gibi değil ki. Öfkemi bir türlü yenemedim.

CLÉANTE. — Aranızı bulup işi bir tatlıya bağlamak kabil olsa.

ELMIRE. — Elinde böyle silâhlar olduğunu bilseydim, bunlara sebebiyet vermezdim. Zaten benim...

ORGON. — Bu adam da ne istiyor? Sor bakalım. Tam da misafir kabul edecek haldeyim ya.

SAHNE IV

M. LOYAL, MADAM PERNELLE, ORGON, DAMIS, CLÉANTE, DORINE, MARIANE.

M. LOYAL. — Günaydın, hemşire hanım, efendiyle görüşmek istiyorum, lütfen haber verirmisiniz?

DORINE. — Yanında başkaları var. Şu ara misafir kabul edeceğini pek ummuyorum.

M. LOYAL. — Tâciz etmiye gelmedim. Getirdiğim haberin kendisini üzmiyeceğini sanırım. Memnun olacağı bir iş için geldim.

DORINE. — İsminiz?

M. LOYAL. — Siz ona sadece mösyö Tartuffe'ün yanından geldiğimi söyleyin. Kendi hayrı için geliyorum ben.

DORINE. — Mösyö Tartuffe'ün yanından geliyormuş; nazik bir adam, sizinle bir iş hakkında, görüşecekmiş, hoşunuza gidecek bir iş olduğunu söyledi.

CLEANTE. — Görmelisiniz, kimmiş bakalım, ne istiyor?

ORGON. — Kim bilir, belki de aramızı bulmaya geldi; nasıl davransam acaba?

CLEANTE. — Sakın kızayım falan demeyin. Bir uyuşma teklif edecek olursa dinleyin.

M. LOYAL. — Merhaba, efendim, Allah ömürler versin, afiyettesiniz inşaallah?

ORGON, kendi kendine. — İyi! tatlı tarafından başladı; her halde hayra alâmet.

M. LOYAL. — Haneniz halkına öteden beri saygım vardır. Efendi babanızın bende siydim.

ORGON. — Af buyurun, efendim, pek mahcubum. Tanıyamadım, isminizi lütfeder misiniz?

M. LOYAL. — İsmim, Loyal; Normandiya'lıyım. Geçim dünyası, mübaşirim. Hamdolsun, kırk yıldır, vazifemi alınımın akiyle yaptım. Şimdi de, efendim, müsaadenizle, size bir kararı bildirmeye geldim.

ORGON. — Ya? demek ki bana...

M. LOYAL. — Efendim, sinirlenmeyiniz. Bu, sadece bir tebliğ; evi boşaltmanız emrediliyor; ailece, eşyalarınızı alıp dışarı çıkacak, evi başkalarına teslim edeceksiniz. Mühlet de yok.

ORGON. — Ben mi? Ben mi çıkacakmışım?

M. LOYAL. — Evet, efendim, Lütfen. Ev, biliyorsunuz, şu anda itirazsız mösyö Tartuffe'e ait. Malınızın mülkünüzün bundan böyle sahibi odur. İşte, şu mukavele mucibince. Öyle bir mukavele ki tamamıyla nizami; kimsenin de bir şey demiye hakkı yok.

DAMIS. — Olur edepsizlik değil, aşkolsun!

M. LOYAL. — Sizinle bir alış verişim yok, beyim; beyfendiyle görüşüyorum. O, lâf anlar, merak etmeyin; hem makuldür, hem uysal. Kanunu, nizamı pek iyi bilir. Öyle, adalete karşı gelmiye kalkmaz.

ORGON. — Ama...

M. LOYAL. — Evet, efendim, eminim. Eminim ki milyon olsa ortadaki para, kanuna karşı gelmek istemezsiniz. Efendiden adamsınız, aldığım emri yerine getirmeme müsaade edersiniz.

DORINE. — Senin bir temiz sopa yediğin var mı, bay mübaşir.

M. LOYAL. — Efendim, bir şey söyleyin de oğlunuz ya sussun, yahut bizi yalnız bırak-sın. Yoksa aleyhinizde zabıt tutmaya mecbur kalacağım.

DORINE. — Bu bay Loyâl'de bir hilekâr [1] hali var.

M. LOYAL. — Bütün iyi insanlara hür-metederim. Bu işi de üstüme, size bir hayır iş-lemek için, sizi memnun bırakmak için aldım. Benim yerime başka biri gelseydi, size karşı böyle bir saygısı olmadığı için, her halde ben-den daha insafsız hareket ederdi.

ORGON. — İnsanı, evinden çıkarmaya zor-lamaktan daha kötü ne olabilir ki?

M. LOYAL. — Size mühlet veriyorum işte; hükmün tatbikını yarına bırakıyoruz. Daha ne yapayım? Yalnız bu gece, adamlarımdan on kişi alıp buraya getireceğim. Gürültüsüz patırdısız

[1] Hilekâr kelimesi *déloyal* karşılığıdır. *Loyal* dürüst demektir. Molière burada: «Loyal - déloyal» münasebetiyle kahramanına: «hiç de isminin adamı değil» mânasına gelen bir söz söylettirmiş.

evi bekliyeceğiz. Bir de, çok rica ediyorum; anahtarlar, yatmadan evvel bana teslim edilsin; usul böyle. Rahatınızın bozulmamasına dikkat ederim. Hiçbir münasebetsizlik olmaz. Ama sa-bah oldu mu, erkenden, bütün eşyayı boşaltma-ya hazır olun. İçerde çöp bile kalmamalı. Adam-larım size yardım ederler, eşyayı dışarı çıkar-makta daha çok hizmetleri dokunsun diye de güçlü kuvvetlilerini seçerim. İşte benden bu ka-dar. Daha fazla da kolaylık gösterilmez sanı-rım. Bu insaniyetime karşılık, sizden de ricam, efendim, kerem edin de vazifemin icaplarını yerine getirmeme kimse engel olmasın.

ORGON. — Elimde avucumda ne kaldıysa, ekler ekleştirir, yüz tane altını şıkır şıkır sayarım, hem de seve seve; tek şu eşşegin suratına, şöyle yaradana sığınıp, bir tane indireyim.

CLEANTE. — Vazgeçin, bir çuval inciri berbat etmiyelim.

DAMIS. — Hâle bak yahu. Vallahi kendimi güç tutuyorum, şimdi elimden bir kaza çıkacak.

DORINE. — Hani, bay Loyâl, şu güzelim sırtınıza da birkaç sopa ne yerinde olacak ama.

M. LOYAL. — İleri geri söylenip durma-yın, sonra ben adamı pişman ederim, kızım; yani kadınıym diye yakayı kurtarırım sanmayın.

CLEANTE. — Kısa keselim, paşacığım, an-laşıldı. Siz verin şu kâğıdı bize, tamam. Haydi yolunuz açık olsun.

M. LOYAL. — Hoşça kalın, Allah cümle-nizi afiyette daim etsin.

ORGON. — Allah senin de belânı versin, seni gönderenin de.

SAHNE V

ORGON, CLEANTE, MARIANE, ELMIRE, MADAM PERNELLE, DORINE, DAMIS.

ORGON. — Eee, gördünüz mü nasılmış, valide hanım, haklı mıyımışım? Buna bakarak üst tarafını siz kıyas edin artık. Edepsizliklerine nihayet aklınız yattı mı?

MADAM PERNELLE. — Şaştım, şaştım da kaldım; Vallahi nutkum tutuldu.

DORINE. — Şikâyetle haksızsınız, haksız çullanyorsunuz adama. Bütün bunlar onun hak yolunda çalıştığına alâmet. İnsan kardeşlerinin selâmetinden başka düşüncesi yok. Malın mülkün çok kere insanı ifsadettiğini biliyor. Mera-mı, necata erişmenize mâni olacak şeyleri elinizden almak, sırf hayır işlemek için.

ORGON. — Sen süs! Boyuna hatırlatmalı mı sana?

CLEANTE. — Gidip bu işi damşacak birini bulalım.

ELMIRE. — Gidin de şu nankörün yüz-süz-lüğünü açığa vurun. Bu yaptığı alçaklık senedin

hükümünü suya düşürür. Ne kadar şerefsiz bir insan olduğu meydana çıkınca dâvayı biraz zor kazanır.

SAHNE VI

VALERE, ORGON, CLEANTE, ELMIRE, MARIANE, ve saire.

VALERE. — Size kötü bir haber getirdiğim için müteessirim, efendim; ama buna, tehlikenin başınızda dolaştığını gördüğüm için mecbur oldum. Size olan alâkamı pek iyi bilen aziz bir dostum, hatırım için, devlet sırrıdır falan demedi, bana bir haber gönderdi. Bu habere göre hemen kaçmanız lâzımmış; yoksa haliniz harap Bunca zamandır sizi elinde oynatan o düzenbaz, bir saat kadar oluyor, gitmiş, kıralın huzurunda sizi itham etmiş; kendisine bir de çekmece vermiş. Bir vatan hainine ait bir çekmece. Bu kadar haince bir sırrı saklamak bir vatandaşa yakışır mı, demiş. Üstünüze atılan cürmü, pek o kadar inceden inceye bilmiyorum. Ama hakkınızda bir tevkif müzekkeresi kesilmiş. Tevkifi-nize gelecek adamın yanına da Tartuffe'ü vereceklermiş

CLEANTE. — Herif zorlu.

ORGON. — Vallahi, bu adam, çok eşşoğlu eşek şey.

VALERE. — Hiç oyalanmaya gelmez. Ufacık

bir gecikme başınıza iş açabilir. Arabam kapıda hazır. Bin tane de altın aldım yanıma; vakit kaybedecek zaman değil, belâ büyük. Kurtulmak için kaçmaktan başka çare yok. Sizi emin bir yere götürmeyi üzerime alıyorum. Sonuna kadar da yanınızdan ayrılmıyacağım.

ORGON. — Ah, size ne kadar minnettarım. Allah büyüktür, bir gün gelir, İnşallah bu unutulmaz iyiliğinizi öderim. Haydi Tanrıya emanet olun. Ne yapıp yapıp...

CLEANTE. — Çabuk olun, kardeşim, ne yapmak lâzımsa biz düşünürüz.

SAHNE VII

Bir memur, TARTUFFE, VALÈRE, ORGON, ELMIRE, MARIANE, ve saire

TARTUFFE. — Yavaş, dostum, yavaş. Bu ne acele böyle? Kaçacak delik arıyorsunuz ama, yağma yok. Kırılın emriyle mevkufsunuz.

ORGON. — Alçak! Demek ki sonunda buydu bana yapacağın? Mahvettin beni. Bir bu eksikti.

TARTUFFE. — Hakaretleriniz bana dokunmuyor. Allah yolunda her şeye katlanmasını öğrendim.

CLEANTE. — Doğrusu, pişkinliğine diyecek yok.

DAMIS. — Alçağa bak, nasıl da utanmadan Allahın adını istismar ediyor.

TARTUFFE. — Siz istediğiniz kadar kızın, nafile. Kılımı bile kıpırdatamazsınız. Ben vazifemi bilirim.

MARIANE. — Başardığınız iş, gerçekten, çok şerefli. Pek namuslu bir vazife görüyorsunuz doğrusu.

TARTUFFE. — Beni buraya gönderen öyle bir makam ki onun vereceği vazife olsa olsa şerefli bir vazife olabilir.

ORGON. — Nankör herif, seni sefaletten kurtardım, ne çabuk unuttun.

TARTUFFE. — Evet, sizden gördüğüm iyilikleri biliyorum. Ama her şeyden evvel kırkala hizmet etmek mecburiyetindeyim. Bu mukaddes vazifenin azameti, içimdeki bütün minnettarlık hislerini unutturuyor. Bu uğurda feda etmiyeceğim şey yoktur; ne dost, ne kadın, ne akraba; hattâ ne de kendim.

ELMIRE. — Düzenbaz!

DORINE. — Bütün mukaddesatı zırh gibi kuşanmasını ne kadar da iyi biliyor.

CLEANTE. — Peki, içinizdeki vazife hissi madem bu kadar kuvvetliydi, niçin daha evvel harekete geçmediniz? Niçin sizi karısına sataşırken yakaladığı zamana kadar beklediniz? Şerefi-

ni kurtarmak için sizi kovunca mı aklınız başınıza geldi? O vakit mi hatırladınız onu ihbar etmeyi? Size bütün malını, mülkünü verdi; hani bunu vazgeçesiniz diye söylemiyorum; ama, bugün mücrim sayacağımız bir adamın malını almaya nasıl razı oldunuz?

TARTUFFE, memura. — Rica ederim, efendim, bu yaygaralarına bir nihayet verin. Aldığınız emri yerine getirin.

MEMUR. — Evet, geç bile kaldım. İyi hatırlattınız. Emir yerine mi gelsin diyorsunuz, pekâlâ, önüme düşün de buyurun hapishaneye öyleyse.

TARTUFFE. — Kim? Ben mi?

MEMUR. — Evet, siz.

TARTUFFE. — Ne münasebet? Ne hapishanesi?

MEMUR. — Size izahat vermeğe mecbur değilim. (*Orgon'a*) Artık müsterih olabilirsiniz, efendim, başımızda sahtekârlığa düşman bir hükümdarımız var. Bir hükümdar ki bütün kalbleri okumasını bilir. Düzenbazlar ne kadar kurnaz olurlarsa olsunlar onu aldatamazlar. İyiyi kötüden ayırmasını pek iyi bilen yüksek vicdanı her şeyin hakikatını görür. İtidalden hiçbir zaman ayrılmaz, hiçbir zaman ifrata düşmez. İyi insanları şanlara, şereflere garkeder. Fazilete verdiği değer de körü körüne değildir. Doğruları sev-

mesi, onu, iğrilere düşman olmaktan alıkomaz. Bu adamda onu aldatacak kabiliyet nerede? Buna gelinciye kadar elinden ne kurnazlar geçmiş. Herifi görür görmez, nasıl çirkef olduğunu hemencecik anladı. Sizi ele vereyim derken, kendisini ortaya koydu. Adalet kendini gösterdi: sahte bir isim altında bir sabıkalı meydana çıktı. Bu adamın hayatında öyle şenaatler var ki yazılsa ciltler doldurur. Hasılı kıralımız bu adamın size gösterdiği alçaklığı, nankörlüğü nefretle karşıladı; bıraktı ki alçaklıklarına bir de bu eklensin. Beni yanına katmaktan maksadı da hayasızlığını nereye vardıracağını görmektir; bütün bu etiklerinin cezasını gözünüzün önünde verdirip gönlünüzü hoş etmek istedi. İstedi ki ona verdiğiniz bütün vesikaları sizinle beraber elinden alayım. Malınızı mülkünüzü elinizden alan bu hibe muamelesini, kırallık nüfuzuna dayanarak, hükümsüz sayıyor. Bir ahbabınızı evinizde saklamakla işlediğiniz hatayı da affediyor. Kıralın bu lütfü, vaktiyle kendisine gösterdiğiniz bir sadakatın karşılığıdır. Böylece ispat ediyor ki o, hiç ummadığınız zamanda bile, iyi bir hareketin mükâfatını vermesini bilir. var oldukça hiçbir değer kaybolmaz, kötülüğü unutsa bile iyiliği unutmaz.

DORINE. — Çok şükür Yarabbim.

MADAM PERNELLE. — Aman, hele bir nefes alayım.

MARIANE. — Umulur muydu?

ORGON, *Tartuffe'e.* — Ha? Gördün mü?
Alçak herif...

CLEANTE. — Aman, birader, vazgeçin, bu size yakışmaz; işte o lâyığını buldu. Çekeceği azap ona yeter, bir de siz yüklenmeyin; bilâkis temenni edin de böyle bir günde ruhu dalâletten kurtulsun, kusurunu anlayıp hayatını düzeltsin, böylece büyük kıralımızın merhametini kazansın, siz de gidin önünde dize gelip gösterdiği büyük-lüğe teşekkür edin.

ORGON. — Evet, iyi söyledin; gidelim, sevinçle ayaklarına kapanalım, bizden esirgemediği lütuflarına teşekkür edelim. İlk vazifemiz bu; ondan sonra bir işimiz daha kalıyor, o da, sevgimize lâyük bir insanı murada erdirmek. Haydi gidelim, bu mert, bu temiz yürekli Valère'i sevgilisine kavuşturup düğün dernek edelim.